

Suomalaisten erisnimien transkriptio kääntäjän ja lukijan ongelmana

**Транскрипция финских имен собственных с точки зрения переводчика и
читателя**

Transkripcija finskih imen sobstvennyh s točki zrenija perevodčika i čitatelja

Tiina Hannele Tahvanainen

Pro gradu -tutkielma

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Vieraat kielet ja käännöstiede

Venäjän kieli ja kääntäminen

Toukokuu 2013

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Humanistinen osasto	
Tekijät – Author Tiina Tahvanainen			
Työn nimi – Title Suomalaisten erisnimien transkriptio kääntäjän ja lukijan ongelmana			
Pääaine – Main subject	Työn laji – Level	Päivämäärä – Date	Sivumäärä – Number of pages
Venäjän kieli ja kääntäminen	Pro gradu -tutkielma Sivuainetutkielma Kandidaatin tutkielma Aineopintojen tutkielma	x 14.05.2013	61
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Suomalaisten erisnimien transkriptio venäjänkielisessä tekstissä tuottaa ongelmia sekä kääntäjälle että lukijalle, sillä käytössä on monia transkriptiosääntöjä, mutta yksikään niistä ei ole täysin vakiintunut yleiseen käyttöön. Yhtenäinen transkriptio olisi tärkeää niin nimenhaltijoille kuin lukijoillekin, ja se helpottaisi myös kääntäjän työtä, kun transkriptiota ei tarvitsisi miettiä uudelleen jokaisen nimen kohdalla.</p> <p>Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoitus on tutkia olemassa olevien transkriptiomallien toimivuutta venäjänkielisille lukijoille suunnatun kyselyn avulla. Kyselyn avulla yritetään selvittää, mitä venäläiset lukijat pitävät onnistuneena transkriptiona.</p> <p>Tutkielman taustana on käytetty tietoa erisnimien erityispiirteistä ja siitä, kuinka nämä ominaisuudet täytyy huomioida välitettäessä nimiä toiseen kieliympäristöön. Lisäksi on perehdytty transkription teoriaan ja erityisesti suomen ja venäjän väliseen transkription.</p> <p>Kysely on koottu kuudessa suomesta venäjään käännetyissä kirjassa esiintyvien erisnimien pohjalta. Testin avulla tarkastellaan Martti Kahlan ja Igor Vahroksen vuoden 1977 transkriptioesityksen, Martti Kahlan vuoden 1988 mallin ja Ermolovičnin vuoden 2001 transkriptiomallin toimivuutta. Kysely koostuu erilaisista tehtävistä, joissa vastaajien täytyy muun muassa valita mielestään sopivin transkriptio suomalaiselle nimelle, tunnistaa nimen alkuperäinen muoto transkription perusteella ja transkriboida itse suomalaisia nimiä.</p> <p>Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että käytössä olevat transkriptiomallit ovat suhteellisen toimivia. Vastaajat valitsivat useimmiten mieluummin sääntöjen mukaisen transkription kuin säännöistä poikkeavan. Kyselystä kävi ilmi, että jotkin transkriptiomallit olivat suosittumia kuin toiset. Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esitystä sekä Ermolovičnin mallia suosittiin enemmän verrattuna Martti Kahlan vuoden 1988 transkriptiomalliin. Yhtäkään malleista ei kuitenkaan käytetty johdonmukaisesti kaikkien kirjaimien ja kirjainyhdyntymien transkriptiossa. Kysely paljasti myös sellaisia tapauksia, joissa vastaajat valitsivat mieluummin säännöistä poikkeavan transkriptiovaihtoehdon. Tämä kertoo siitä, että käytössä olevissa säännöissä olisi vielä parantamisen varaa, ja suomalaisten erisnimien transkriptiota pitäisi miettiä vielä tarkemmin.</p>			
Avainsanat – Keywords			
transkriptio, erisnimi, venäjä			

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	5
2. ERISNIMIEN ERITYISPIIRTEITÄ.....	7
2.1 ERISNIMEN JA YLEISNIMEN EROT.....	7
2.2 ERISNIMIEN JAOTTELU.....	11
2.2.1 ANTROPONYYMIT.....	11
2.2.2 TOPONYYMIT.....	13
3. ERISNIMET KÄÄNNÖKSISSÄ.....	16
3.1 ERISNIMIEN OMINAISUUDET JA KÄÄNTÄMINEN.....	16
3.2 TRANSKRIPTIO.....	19
3.2.1 TRANSKRIPTION PÄÄMÄÄRÄ.....	20
3.2.2 TRANSKRIPTIOSÄÄNNÖT SUOMI-VENÄJÄ.....	22
3.3 HUOMIOITA NIMEN KIRJOITUSASUSTA.....	26
3.3.1 ERISNIMEN KIRJOITUSASUUN LIITTYVÄT ONGELMAT.....	26
3.3.2 SOVINNAISNIMET.....	29
4 VASTAANOTTOTESTI.....	31
5 AINEISTON ANALYYSI.....	35
5.1 KONSONANTIT.....	35
5.1.1 KAKSOISKONSONANTIT.....	35
5.1.2 <i>L</i> -KIRJAIN.....	36
5.2 PUOLIVOKAALIN <i>J</i> MERKINTÄ.....	37
5.2.1 <i>JA</i> -YHTYMÄ.....	37

5.2.2 <i>JE</i> -YHTYMÄ.....	38
5.2.3 <i>JO</i> -YHTYMÄ.....	39
5.2.4 <i>JU</i> -YHTYMÄ.....	40
5.2.5 <i>JÄ</i> -YHTYMÄ.....	41
5.2.6 <i>JÖ</i> -YHTYMÄ.....	42
5.3 DIFTONGIT.....	43
5.4 VOKAALIT.....	44
5.4.1 KAKSOISVOKAALIT.....	44
5.4.1.1 KAKSOISVOKAALI <i>EE</i>	45
5.4.1.2 KAKSOISVOKAALI <i>II</i>	46
5.4.1.3 KAKSOISVOKAALI <i>YY</i>	46
5.4.1.4 KAKSOISVOKAALI <i>ÄÄ</i>	47
5.4.1.5 KAKSOISVOKAALI <i>ÖÖ</i>	49
5.4.2 <i>E</i> -KIRJAIN.....	49
5.4.3 <i>Y</i> -KIRJAIN.....	51
5.4.4 <i>Ä</i> -KIRJAIN.....	51
5.4.5 <i>Ö</i> -KIRJAIN.....	54
5.5 MITÄ MALLIA TULISI KÄYTTÄÄ?.....	56
6 PÄÄTÄNTÖ.....	59
LÄHTEET	
LIITTEET	
PE3IOME	

1 JOHDANTO

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia suomalaisten erisnimien transkriptioratkaisujen toimivuutta venäjänkieltä äidinkielenään puhuville suunnatun testin avulla. Testin tarkoitus on ottaa selville, mitä venäjänkieliset lukijat pitävät onnistuneena transkriptiona. Loppujen lopuksi transkription toimivuus on merkityksellisin tekstin lukijalle, joten on tärkeää kuulla asiasta myös heidän mielipiteensä. Kirjoitin kandidaatintutkielmani suomalaisten erisnimien transkription hankaluuksista venäjäksi käännettyssä kirjallisuudessa ja työn aikana huomasin, että transkriptiomenetelmät vaihtelevat suuresti kirjoja käännettäessä. Yhtenä syynä tähän on luultavasti se, että erilaisia transkriptiomalleja on tarjolla runsaasti, eikä mikään niistä ole vakiintunut johdonmukaiseksi ohjeistukseksi yleiseen käyttöön.

Erisnimien välittäminen johdonmukaisesti on tärkeää, sillä yhteneväisellä transkriptiolla välttyttäisiin mahdollisilta sekaannuksilta ja väärinkäsityksiltä. Nimen täytyisi viitata kaikissa kieliyhteisöissä samaan, oikeaan tarkoitteeseen. Lukijoille voi aiheuttaa hämmennystä, jos sama nimi kirjoitetaan eri tavoin eri teksteissä. Kandidaatintutkielmaa kirjoittaessani huomasin, että pahimmassa tapauksessa sama nimi saatetaan välittää eri tavoilla yhden käännöksen sisällä. Käännökset sisälsivät myös sellaisia transkriptioratkaisuja, jotka eivät vastanneet minkään tarkastelemani transkriptiokaavan suosituksia. Minua jäi mietityttämään, mistä tällaiset poikkeavat transkriptioratkaisut ovat peräisin. Voiko kyse olla kääntäjän huolimattomuudesta, vai eikö tämä ole ollut tietoinen transkriptiosäännöistä? On myös mahdollista, että kääntäjä katsoo, että hänen transkriptiovaihtohehtonsa välittävää suomalaisen erisnimen paremmin lukijalle. Tämän takia haluan myös selvittää, mitä mieltä venäläiset lukijat ovat transkriptiosäännöstöistä poikkeavista transkriptioratkaisuista.

Kokoan testin suomesta venäjään käännetyn kirjallisuuden avulla: aineisto koostuu kuuden suomenkielisen kirjan ja niiden venäjänkielisten käännösten sisältämistä erisnimistä. Käännöksissä on käytetty useita erilaisia transkriptio-ohjeistuksia, joten näiden todellisten esimerkkien avulla pystyn testaamaan useampien transkriptiokaavojen toimivuutta ja myös kaavoista poikkeavien välitystapojen toimivuutta.

Erisnimien sujuvan ja yhdenmukaisen välittämisen aikaansaamiseksi transkriptiomenetelmien tutkiminen on tärkeää. Yhteisten sääntöjen löytäminen helpottaisi kanssakäymistä ja viestintää ja auttaisi säästämään voimavaroja, kun transkriptiota ei tarvitsisi miettiä aina uudelleen jokaisen nimen kohdalla. Tämän tutkimuksen perimmäinen tarkoitus on selvittää, soveltaisiko jokin jo olemassa olevista transkriptiosäännöistä venäläisten lukijoiden mielestä käytettäväksi yhteneväisesti kaikissa käännöksissä.

2 ERISNIMIEN ERITYISPIIRTEITÄ

Jotta erisnimiä pystyisi välittämään kieliympäristöstä toiseen, on ensiksi ymmärrettävä, mitä erisnimen käsite pitää sisällään. Erisnimet eivät ole niin yksinkertaisia kuin aluksi ehkä päällepäin näyttää. Erisnimen käsitteen määrittely on tuottanut tutkijoille vaikeuksia, ja aina jää jotain avoimia kysymyksiä. Erisnimen erityisyyden huomaa helpommin vertaamalla sitä yleisnimeen.

2.1 ERISNIMEN JA YLEISNIMEN EROT

Erisnimet eroavat yleisnimistä monella tavalla ja jäävät näin niin sanotun normaalin sanaston ulkopuolelle. Erisnimet opitaan tuntemaan tietyissä kieli- tai keskusteluyhteyksissä, ja tämän takia ne ovat kielen järjestelmän raja-alueella (Ermolovič 2001: 10). Vaikka jokainen meistä joutuukin elämänsä aikana eri tilanteissa opettelemaan suuren määrän erilaisia erisnimiä, kukaan ei voi millään tuntea niitä kaikkia.

Erisnimet eroavat yleisnimistä niin merkityksensä luonteelta kuin tehtäviltään. Erisnimi poikkeaa yleisnimestä nimen ja tarkoitteen viittaussuhteen perusteella. Tarkoite on se asia tai esine, johon nimi viittaa. Yleisnimellä on vain luokitteleva viittaussuhde: se luokittelee, onko tarkoite kissa, laiva jne. Erisnimillä sen sijaan on myös yksilöivä viittaussuhde, joka erottaa yhden tietyn tarkoitteen muista tarkoitteista kaikissa tilanteissa ja ilman ylimääräisiä tarkennuksia. (Ermolovič 2001: 8.)

Kielitoimiston nimioppaassa kirjoitetaan, että yleisnimen tehtävä on kertoa, mihin käsitelokkaan tarkoite kuuluu. Sanotaan, että yleisnimellä on merkitys. (Mikkonen 2008: 8.) Myös erisnimellä on merkitys, mutta se on hieman erilainen kuin yleisnimellä. Tavallisesti, kun tutkijat puhuvat erisnimen merkityksestä, he eivät tarkoita sen leksikaalista merkitystä, vaan merkityksiä, jotka liittyvät erisnimen tarkoitteen piirteisiin (Fornalczyk 2012: 55). Vinogradovin mukaan tavallisessa kielenkäytössä erisnimen sisäiseen muotoon eli merkitykseen ei kiinnitetä huomiota, vaikka tämän muodon merkitys olisi täysin selkeä ja nähtävissä. Nimen luonnehtivaa ja arvottavaa merkitystä ei erehdytä ottamaan kirjaimellisesti, vaikka se olisi aivan mahdollista. Nimen merkitys on osa sen kokonaisrakennetta ja heijastuu sen ensimmäisestä, alkuperäisestä sananmuodostus- ja nimeämistilanteesta. (Vinogradov 1978: 124.)

Erisnimen merkitys on mietityttänyt tutkijoita kauan, ja tutkijoilla onkin siitä monenlaisia mielipiteitä. Eräät asiantuntijat ovat sitä mieltä, että erisnimiltä puuttuu merkitys, toiset ajattelevat, että niiden merkitys on heikko, tai merkitys sijaitsee eri paikassa kuin yleisnimillä, joilla se on informaatorakenteessa (Ermolovič 2001: 11). Esimerkiksi Henry Schogt (1988: 74) katsoo, että erisnimet eivät yleensä kannaksisällään mitään tiettyä merkitystä, ja se selittää sen, miksi kahdella eri ihmisellä voi olla sama nimi. Joidenkin asiantuntijoiden mukaan taas erisnimillä on vielä rikkaampi merkitys kuin yleisnimillä. Näin erisnimet olisivat kaikkein merkityksellisimpiä sanoja, siis eräänlaisia tiivistettyjä kuvauksia (Fowler 2012: 1). Fornalczykin (2012: 63) mukaan erisnimi sisältää yleensä ainakin luokittelevan merkityksen, jonka avulla pystyy näkemään, mihin suurempaan kokonaisuuteen nimi kuuluu. Tietyistä nimen morfologisista ja kieliopillisista elementeistä voi pystyä päättelemään, onko erisnimi esimerkiksi sukunimi, kaupunki tai vaikka naisnimi. Monien tutkijoiden mielestä erisnimiä voidaan pitää oikeina kielen sanoina. Ne ovat siis kielellisiä merkkejä. Kielellinen merkki on yksikkö, joka koostuu äänteistä, merkityksestä ja tarkoitteesta. Tämän määritelmän perusteella voidaan ajatella, että erisnimillä on merkitys, mutta tätä merkitystä ei voida kuvata samalla tapaa kuin yleisnimien merkityksiä. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 32.) Ermolovič jaottelee erisnimen merkitysrakenteen tarkemmin neljään erilaiseen merkitysosaan:

1. Olemassaoloon viittaava merkitysosa: kuvatun asian olemassaolo ja aineellisuus.
2. Luokitteleva merkitysosa: esineen kuuluminen tiettyyn tarkoitteeseen, eli nimen denotaatio.
3. Yksilöivä merkitysosa: nimen erityistehtävä viitata yhteen tarkoitteeseen denotaatiojoukosta.
4. Kuvaava merkitysosa: tarvittava määrä nimenhaltijan ominaisuuksia, joista keskustelukumppani ymmärtää, mistä tarkoitteesta on kyse. (Ermolovič 2001: 12.)

Vaikka tarkoitteen yksilöiminen onkin erisnimen tärkein tehtävä, se ei ole ainoa. Närhi huomauttaa, että yksilöimiskeinon ohella nimi on tai voi olla myös suoraa informaatiota tarkoitteestaan (Närhi 1996: 12). Tällaisia luonnehtivia ja kuvailevia nimiä voivat olla esimerkiksi lempinimet. Myös useimmat paikannimet loppuvat paikanlajia ilmaisevaan

sanaan, kuten maasto- tai vesistötermiin. Vaikka erisnimen ei tarvitse ilmaista tarkoitteen laadusta mitään, se voi olla kuvaileva. (Mikkonen 2008: 8.)

Toisin kuin yleisnimet, erisnimet viittaavat ennalta määrättyyn tarkoitteeseen, ja niiden tarkoite pysyy samana myös kontekstin ja tilanteen muuttuessa. Jotta ihminen ymmärtäisi, mihin tarkoitteeseen erisnimi viittaa, hänen on tiedettävä tämä nimi jo ennestään. (Fornalczyk 2012: 56.) Kielitoimiston nimiopas antaa tästä hyvän esimerkin. Kun puhutaan *Päijänteestä*, ei pelkästään sen sanan perusteella voi tietää millaisesta kohteesta on kysymys. On vain opittu, että sillä viitataan järveen. Erisnimeä pystyy käyttämään, vaikkei tietäisi, mitä nimeen sisältyvä sana merkitsee. Täytyy vain tietää, mikä sen tarkoite on, eli mihin se viittaa. Yleisnimeä taas on mahdotonta käyttää, jos ei tiedä, mitä sana merkitsee. (Mikkonen 2008: 8.) Tämä on tärkeä ero erisnimen ja yleisnimen välillä.

Erisnimen merkitykseen liitetään myös käsite polysemia eli monimerkityksellisyys. Suomalaisessa nimistön tutkimuksessa on katsottu, että nimet, joilla on samanlainen kirjoitusasu, mutta jotka viittaavat eri tarkoitteeseen, ovat eri nimiä. Tämä johtuu siitä, että nimen perusolemukseen liitetään yksitarkoitteisuus. Siksi esimerkiksi *Kivijärven* kunta ja järvi nimeltä *Kivijärvi* ovat eri nimiä. Yksitarkoitteisuus ei kuitenkaan koske henkilönnimiä, joille polysemia on luonnollista. Samanlaiset henkilönnimet, jotka viittaavat eri henkilöihin, katsotaan samaksi nimeksi. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 33.)

Koska erisnimet yleensä pystyvät toimimaan ilman kontekstia, niiden tunnistamiseen ei välttämättä saa apua kontekstista, tai konteksti saattaa hämätä lukijaa. Erickson ja Mattson ovat tutkineet niin sanottua Mooses-illuusiota. He ovat saaneet selville, että tarkoiteilla, joihin erisnimet viittaavat, on paljon erilaisia piirteitä, mutta suurin osa niistä on merkityksettömiä kontekstissa. Lukiessa testataan vain tarkoitteen pääpiirteitä ja helposti huomattavia piirteitä, ja jos ne sopivat kontekstiin, muita piirteitä ei enää mietitä. (Sanford 1999: 312.) Lisäksi mielikuvat ja tiedot, joita eri ihmiset liittävät tiettyyn nimenhaltijaan, voivat vaihdella paljon (Ermolovič 2001: 13). Se, millaisia ajatuksia jokin tietty nimi herättää ihmisessä, voi olla hyvin yksilöllistä. Myös Kustaa Vilkuna kertoo, että nimen muuten merkityksettömät tavut pystyvät herättämään laajassa ympäristössä värikkään mielikuvan henkilöstä, jonka vain tämä äänneyhtymä

erottaa joukosta omaksi yksilökseen. Nimen omistaja antaa oman värinsä nimelle, mutta erityisesti ympäristö kuvaa ja värittää nimen omistajan piirteitä luomalla esimerkiksi lempinimiä. (Vilkuna 1976: 8.) Niinpä se, miten erisnimeä käytetään, voi tuoda ilmi ihmisten asenteita ja ajattelua. On eri asia, puhutaanko ja kirjoitetaanko ihmisestä pelkällä etunimellä vai etunimellä ja sukunimellä (Närhi 1996: 18). Myös venäjän kielessä on lukuisia erilaisia mahdollisuuksia puhutella henkilöä nimen eri muodoilla erilaisissa tilanteissa, ja se kertoo puhuttelijan suhtautumisesta puhuteltavaan (Formanovskaja 2011: 185).

Erisnimien erityisyydestä kertoo myös se, että tutkijoilla on ollut hankaluuksia määrittellä, mikä erisnimi oikeastaan on. Voidaan esimerkiksi väittää, että pienessä keskustelupiirissä, kuten yhden perheen keskuudessa sana *sali* yksilöi tietyn huoneen talosta samalla tavalla kuin *Seinäjoki* yksilöi tietyn kaupungin (Närhi 1996: 9). Kielitoimiston nimioppaassa todetaan kuitenkin, että kyse on käytännössä siitä, mikä substantiivi kirjoitetaan isolla, mikä pienellä kirjaimella (Mikkonen 2008: 8). Hankaluuksia voi aiheuttaa myös se, että erisnimen ja yleisnimen välinen raja on liukuva. Erisnimeä voidaan nimittäin käyttää myös yleisnimen tapaan, kun puhutaan *tarzaneista* ja *mateista* ja *majoista*. Tällöin halutaan korostaa jotain tyypillistä, yleispätevää piirrettä, jonka kuulija tajuaa liittyvän nimeen. (Kielikello 9 1977: 3.) Lisäksi erisnimet etenkin kirjallisuudessa muodostuvat usein jonkin yleisnimen pohjalta (Fornalczyk 2012: 57). Ilmaus ei voi kuitenkaan häilyä erisnimen ja yleisnimen välillä, vaan käyttöyhteys ratkaisee, kumpaan kategoriaan se kuuluu. Erisnimi viittaa aina johonkin tiettyyn yksilöön, paikkaan, ilmiöön, aineelliseen tai aineettomaan tarkoitteeseen. (Mikkonen 2008: 9.) Nimistön erityisluonteen ja -tehtävän vuoksi nimiä tutkitaan omana tutkimuskohteenaan. Nimistöntutkimus on tieteenala, joka kuuluu kielentutkimukseen ja sen tutkimuskohteena ovat kaikki nimet. (Ainiala 2005: 10.)

Selventääkseen erisnimen käsitettä Anna Danuta Fornalczyk on käyttänyt tutkielmassaan van Langendonckin tarkempaa määritelmää. Määritelmä ei päde kuitenkaan kaunokirjallisuudessa esiintyviin erisnimiin, joka ovat kirjailijan itsensä keksimiä. Tämän mukaan erisnimi on substantiivi, joka viittaa ainutlaatuiseen kokonaisuuteen yleisen kielenkäytön tasolla ja tekee siitä näin psykososiaalisesti

merkittävän määrättyssä perusluokassa. Lisäksi nimen merkitys ei määritä tarkoitettaan. (Fornalczyk 2012: 56.)

Edellä mainittu yleisen kielenkäytön taso tarkoittaa sitä, että erisnimen on oltava riittävän tunnettu. Ollakseen oikea erisnimi nimen on oltava vakiintunut. Vasta pysyvä kiteytynyt käyttö tekee nimityksestä niin vahvan, että se pystyy yksilöimään jonkin tarkoitteen. Kun erisnimeksi vakiintunut ilmaus on tullut kyllin laajalti tunnetuksi, se on kasvattanut voimaansa. (Närhi 1996: 13.)

2.2 ERISNIMIEN JAOTTELU

Erisnimet jaetaan pääsääntöisesti antroponyymeihin eli henkilönnimiin ja toponyymeihin eli paikannimiin. Ne ovat erisnimien kaksi tärkeintä ryhmää. Lisäksi yritysten, taivaankappaleiden, kirjojen, taideteosten yms. nimet kuuluvat erisnimiin, ja myös ne jaotellaan omiin luokkiinsa. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin vain antroponyymeihin ja toponyymeihin, sillä tutkimusaineisto sisältää vain näitä erisnimen ryhmiä.

2.2.1 ANTROPONYYMIT

Antroponyymit eli henkilönnimet ovat nimityksiä, joilla voi tarkoittaa tiettyä ihmistä, mutta jotka eivät itsessään sisällä mitään henkilön ominaisuuksia kuvaavia merkityksiä. Termi *antroponyymi* on peräisin kreikankielisistä sanoista *anthropos* (ihminen) ja *onyma* (nimi) (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 124). Henkilönnimien kuvaava funktio on aikojen saatossa menettänyt merkitystään. Sitä ovat vähentäneet muutokset niin nimien ääntämisessä kuin yhteiskunnan rakenteessa. On vaikeaa sanoa, kuinka kauan aikaa sitten vanhimmat nimet ovat kantaneet merkitystä. Monet nimet ovat kuitenkin kehittyneet lempinimistä, ja aiemmin lapsille annettiin sellaisia nimiä, joiden toivottiin ohjaavan heidän kehitystään. (Fowler 2012: 11.) Nimeämismotivaatiot vaihtelevat eri kulttuurien välillä. Eräs yleinen nimeämisperuste monissa kulttuureissa on nimetä lapsi jonkun sukulaisen mukaan. Nimi voi viitata myös lapsen syntymää edeltäviin tapahtumiin tai lasten syntymäjärjestykseen. Joissain kulttuureissa lapsen nimen määrää uni tai jokin muu merkki. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 127.)

Vaikka antroponyymien tarkoitus ei ole enää nykypäivänä kuvata tai määrittää tarkoitettaan, se paljastaa kuitenkin, että kyseessä on ihminen. Antroponyymien avulla voi nähdä, mihin kieliyhteisöön henkilö mahdollisesti kuuluu, ja kumpaa sukupuolta hän on (Ermolovič 2001: 38). Nimen perusteella voi siis yrittää päätellä jotain nimenhaltijasta, sillä nimen alkuperäinen kieliympäristö pysyy osana sitä. Formanovskaja (2011: 183) listaa henkilönnimennimien merkityselementeiksi aineellisuuden, yksilöllisyyden, elollisuuden, persoonallisuuden ja joidenkin nimien kohdalla myös sukupuolen ja iän. Toisaalta erisnimen perusteella ei aina kannata päätellä liikaa nimenhaltijasta. Ihmiset muuttavat ympäri maailmaa, eikä nimi välttämättä kerro mitään heidän kansalaisuudestaan. Tavallisesti erisnimi kertoo enemmän nimenhaltijan vanhempien mahdollisista asenteista ja arvoista kuin nimenhaltijasta itsestään. (Schogt 1988: 73).

Henkilönnimet eivät ole kielestä eriytyneitä elementtejä, vaan ne muodostavat kielen sisällä oman järjestelmänsä. Tähän järjestelmään voi kuulua useita alajärjestelmiä kielestä riippuen. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 125.) Antroponyymeihin kuuluvat kaikki etu- ja sukunimen muodot, myös niistä muodostetut lisänimet. Etunimien tärkeä tunnuspiirre on, että niistä pystyy muodostamaan monenlaisia variaatioita. Niitä ovat kaikki nimen muodot: nimien lyhenteet, hellittelynimet ja vähättelevät ja tuttavalliset nimet. (Ermolovič 2001: 43.) Näillä lisänimillä on erilainen emotionaalinen lataus, ja sen välittäminen käännöstekstiin voi olla hankalaa. Kulttuurista riippuen nimien erilaisia muotoja muodostetaan ja käytetään eri tavoin.

Erisnimi on aina osa alkuperäistä kieliympäristöään. Käännöstieteessä on kiinnitetty paljon huomiota erisnimien välittämistapoihin ja siihen, miten nimi käyttäytyy uudessa, vieraassa kieliympäristössä. (Vlahov & Florin 2009: 217.) Jukka Korpela (2005) kirjoittaa, että maasta toiseen muuttaneiden henkilöiden nimet saavat usein uudessa kotimaassa jonkin melko vakiintuneen asun, jota käytetään yleisistä siirtokirjoitussäännöistä riippumatta. Voi olla vaikea ratkaista, milloin latinalaisin merkein kirjoitettu asu muodostuu varsinaiseksi nimeksi eikä vain alkuperäisen nimen kirjoitusasuksi. Tämä aiheuttaa lisääntyvässä määrin ongelmia, kun esimerkiksi Suomessa aletaan puhua venäläissyntyisestä henkilöstä nimellä, joka on jossain kolmannessa maassa käytetyn translitteraation mukainen. Näin ollen kääntäjän täytyy

olla erityisen tarkkana välittäessään erisnimiä erilaiseen kirjainjärjestelmään. Marja Jänis on tarkastellut henkilönnimien välittämistä kirjainjärjestelmästä toiseen, ja henkilönnimet ovat hänestä erittäin visaisia, koska toiseen kirjainjärjestelmään siirretty nimi todella identifioi henkilötodistuksen kantajan. Henkilötodistukseen kirjoitettua nimeä on pidettävä virallisena nimenä. (Jänis 2010: 62.)

2.2.2 TOPONYYMIT

Paikannimet eli toponyymit tarkoittavat nimeä, joka kuvaa jotain olemassa olevaa, tiettyyn luokkaan kuuluvaa, yksittäistä paikkaa. Termi toponyymi tulee kreikankielisistä sanoista *topos* (paikka) ja *onyma* (nimi).

Paikannimet helpottavat ihmisten välistä kommunikointia ja ympäristössä liikkumista. Ne ovat universaaleja kaikissa kulttuureissa ja kielissä, sillä tarve jäsentää ympäristöä on tyypillistä kaikille kulttuureille. Jollekin paikalle on siis muodostettu nimi, kun siitä on ollut tarve puhua. Tätä kautta suuri joukko paikannimiä on levinnyt spontaanisti ihmisten puheessa laajemmalle alueelle. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 64.) Toponyymejä voidaan pitää laajemman kielellisen systeemin alasysteeminä. Koska nimeäminen ei ole yhtä oleellinen osa jokapäiväistä kielenkäyttöä kuten esimerkiksi keskustelu, nimeämisen täytyy perustua jo olemassa oleviin nimiin vertailun kautta. (Leino 2007: 13.)

Koska toponyymit kuuluvat erisnimiin, on niillä samanlainen merkitysrakenne kuin muillakin erisnimillä. Toponyymien tarkoitteet ovat maantieteellisiä kohteita: mantereita, valtameriä, meriä, maita, järviä, jokia, katuja, rakennuksia ja niin edelleen. Toponyymiä kuvaava sana voi olla erottamattomana osana itse toponyymiä, kuten esimerkiksi nimissä *Москва-река*. Toponyymien tarkoitteen voi tunnistaa myös morfeemista, joka on osana paikannimeä: esimerkiksi *Новгород*, *Белоезеро* ja *Kingstown*. (Ermolovič 2001: 105.) Tarkoitteen identifioiminen on kaikkien erisnimien, myös toponyymien tärkein tehtävä, mutta niillä on arkisessa kielenkäytössä muitakin tehtäviä. Paikannimellä voi olla käytännöllinen tehtävä, kun ihmiset puhuvat itselleen tutuista paikoista käyttäen niiden nimistä erilaisia lyhenteitä. Tällaisia nimiä on helpompi käyttää puheessa. Paikannimellä voi olla myös sosiaalinen funktio, silloin kun pienen ryhmän sisällä käytetään omia nimityksiä tietyistä paikoista. Näin nimien käyttö

erottaa ryhmän muista ryhmistä. Näiden lisäksi paikannimillä voi olla affektiivinen funktio, tällöin ihmisten asenteet paikkaa kohtaan näkyvät nimessä, kuten esimerkiksi nimessä *Betonikylä*. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 119.)

Kuten edellisistä esimerkeistä näkee, paikannimet ovat usein hyvin kuvailevia. Tähän on selkeä syy. Toponyymeistä suurimman osan onkin alun perin ollut tarkoitus kuvailla paikkaa. Paikannimet sisältävät kielellisiä elementtejä, jotka ovat syntyneet kieleen nimeämishetkellä. Näin ollen kaikilla paikannimillä on jonkinlainen merkityssisältö. Monen paikannimen merkityssisältö on kuitenkin hämärtynyt aikojen kuluessa ja kielen muuttuessa. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 68.) Niinpä ihmiset eivät useinkaan ajattele nimen merkityssisältöä, vaikka se voisi antaa paikasta jotain lisätietoa. Paikannimillä on siis myös informatiivinen funktio. Riippuu kuitenkin ihmisen taustatiedoista, kuinka hyvin hän ymmärtää informaation, jota paikannimi tarjoaa tietystä paikasta (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 123).

Yleensä saman kommunikaatioyhteisön jäsenet yhdistävät tuntemiinsa toponyymeihin samanlaisia tunnuspiirteitä, mielikuvia ja tietoja. Laajasti tunnetut toponymit herättävät yhteneväisiä mielikuvia vielä laajemmassa joukossa ihmisiä. Lähes jokainen ihminen kulttuuritaustastaan riippumatta liittää esimerkiksi nimeen *London* sellaisia käsitteitä kuin ”Iso-Britannian pääkaupunki” tai ”kaupunki Thamesin varrella” (Ermolovič 2001: 106). Toponyymeihin kuuluvat sekä viralliset että epäviralliset paikannimet. Viralliset nimet ovat tavallisesti laajemman ihmisjoukon tietoisuudessa kuin epäviralliset nimet. Virallisia nimiä ovat suunnitellut nimet eli kaavanimet, yritysten, kauppojen yms. ”oikeat” nimet, jotka usein näkyvät kyseisten rakennusten kylteissä. Lisäksi virallisia nimiä ovat sellaiset luontonimet, jotka esiintyvät peruskartassa, esimerkiksi Helsingissä *Töölönlahti*. Ero virallisten ja epävirallisten paikannimien välillä on se, että nimenkäyttäjät pitävät virallisia nimiä ylhäältäpäin annettuina niminä, joilla on virallinen asema. Erilaisia epävirallisia paikannimiä syntyy usein pienen ryhmän keskuudessa, mutta ne saattavat levitä laajemmalle ja muuttua viralliseksi nimeksi. (Ainiala 2005: 13.)

Ympäristössä tapahtuvat erilaiset muutokset voivat vaikuttaa paikannimien kirjoituskäytäntöihin. Marja Jäniksen mukaan paikannimet ovat yleensä varsin pysyviä, vaikka poliittiset muutokset heilauttelevat niidenkin kirjoittamisessa noudatettuja

sääntöjä. Samoja nimiä välitetään eri maissa ja eri aikoina eri tavoin. Suomalaisille läheisillä tai muuten tärkeillä seuduilla on ollut oma nimensä suomen kielessä. Näitä perinteisiä nimiä eli sovinnaisnimiä käytetään suomalaisessa kirjoituksessa edelleen, sellaisia ovat esimerkiksi *Tukholma* ja *Pihkova*. Venäläiset taas ovat alun perin muodostaneet suomalaisille paikannimille kyrillisen kirjoitusasun paikkakunnan ruotsinkielisen nimen pohjalta, esimerkiksi *Або*. Nykyään käytetään kuitenkin suomenkielisestä nimestä transkriboitua muotoa, kuten *Хельсинки*. Lisäksi tietyt konventiot ovat vaikuttaneet nimien välittämiseen kyrillisin kirjaimin: ennen sääntönä oli *h*-kirjaimen välittäminen *z*-kirjaimena, mikä näkyy sellaisissa muodoissa kuten *Гельсингфорс* ja *Гаага*. (Jänis 2010: 65.) Nimet ovat osa kulttuuria ja näin alttiina siinä tapahtuville muutoksille.

Toponyymien välittäminen toiseen kieliympäristöön ei siis ole aivan yksinkertaista. Vinogradov (1978: 125) kirjoittaa, että erityisesti kuvailevien toponyymien kääntäminen voi aiheuttaa sekaannuksia paikkojen välillä. Jos kaikki kuvailevat paikannimet käännettäisiin, ei tiedettäisi, minkä maan tai kaupungin *Sairaalakadusta* tai *Asemakadusta* on kyse. Tällaisia toponyymejä kääntäessä katoaa nimittäin tieto niiden kulttuuritaustasta. Myös Sider Florinin (1983) mielestä etenkin kaunokirjallisuudessa toponyymien välittäminen riippuu hyvin paljon kääntäjän omista ratkaisuista, jotka sanelevat konteksti, teoksen miljöö, kirjailijan tarkoitusperät, vertaukset ja alluusiot. Jos toponyymillä on jokin selkeä merkitys, kääntäjän täytyy miettiä, miten se välittyisi parhaiten kohdekielessä.

3 ERISNIMET KÄÄNNÖKSISSÄ

Tutkijat ovat miettineet jo pitkään, miten nimet tulisi välittää toiseen kieliympäristöön, erityisesti silloin, kun kielissä on käytössä erilaiset kirjoitusjärjestelmät. On pohdittu, tulisiko välittää erisnimen merkitys, vai siirtää nimi toiseen kieliympäristöön sanatasolla, vai kirjaimien tai foneemien tasolla. (Reformatskij 1960.) Erisnimien välittämiseen on monia erilaisia vaihtoehtoja: nimet voidaan siirtää suoraan niitä mitenkään muuttamatta kohdekieliseen tekstiin, ne voidaan transkriboida tai translitteroida tai kääntää. Esimerkiksi venäläisissä tiedotusvälineissä saattaa samassa tekstissä olla käytössä sekä venäläisittäin transkriboitu muoto että latinalaisin kirjaimin kirjoitettu nimi (Jänis 2010: 66).

3.1 ERISNIMIEN OMINAISUUDET JA KÄÄNTÄMINEN

Erisnimet ovat lähtöisin tietyistä kulttuuriympäristöistä, joten voidaan katsoa, että ne kuuluvat reaalioiden, eli kulttuurisidonnaisiin sanoihin. Ritva Leppihalme (2010: 126) kirjoittaa artikkelissaan, että reaaliat ovat sanoja, jotka ovat olemassa tietyssä lähdekielellä, mutta niille ei löydy vastinetta kohdekielestä.

Nimet syntyvät ja niitä käytetään aina tietyssä kulttuurissa, jonka tunteminen on ensiarvoisen tärkeää nimien tulkitsemisen ja niiden taustan ymmärtämisen kannalta (Saarinen 2001: 35). Näin ollen voidaan siis katsoa, että erisnimet kuuluvat reaalioiden. V. S. Vinogradov (1978: 124) katsoo, että erisnimet kuuluvat selkeästi reaalioiden. Näiden kulttuurisidonnaisten sanojen välittämiseen on monta erilaista tapaa. Erisnimet kuitenkin useimmiten välitetään suoraan kohdetekstiin ilman suurempia muutoksia (Leppihalme 2010: 126). Vlahov ja Florin (2009: 22) sen sijaan eivät katso erisnimien kuuluvan täydellisesti reaalioiden, vaikka joidenkin tapauksien kohdalla ero reaalian ja erisnimen välillä on hyvin pieni. Heidän mukaansa erisnimet kuuluvat omaan vastineettoman sanaston luokkaan, koska nimien kääntäminen eroaa reaalioiden kääntämisestä. Heidän mukaansa välitettäessä erisnimeä toiseen kieliympäristöön täytyy miettiä vielä tarkemmin kuin reaaliota välitettäessä, käännetäänkö nimi vai transkriboidaanko se.

Erisnimien asema kielen normaalisanaston ulkopuolella vaikuttaa niiden välittämiseen kielestä toiseen. Erisnimiä nimittäin lainataan helpommin kielestä toiseen kuin muita

kielen elementtejä. Tämä johtuu siitä, että lainatut nimet eivät vaikuta kohdekieleen ja sen rakenteeseen yhtä paljon kuin esimerkiksi lainasanat. Lainattuja nimiä pidetään usein itsenäisinä sanaston osina, jotka voi joko sopeuttaa kohdekieleen tai säilyttää alkuperäisessä muodossaan. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 136.) Toisaalta monet muut erisnimen erityispiirteet kuitenkin hankaloittavat niiden välittämistä toiseen kieliympäristöön. Erityisesti nimen merkitysrakenne voi tuottaa ongelmia. Vaikka voidaan katsoa, että erisnimellä ei ole merkityssisältöä, nimen välittäminen ei silti ole yksinkertaista. Tietyllä nimellä on aina enemmän merkitystä lähtökieleessään, kuin jossain vieraassa kieliympäristössä (Nida 1981: 56).

Erisnimen tärkein tehtävä on kuitenkin tarkoitteen identifioiminen. Ermolovičin mukaan erisnimen identifioivan ominaisuuden pitäisi säilyä silloinkin, kun nimi siirretään kieli- ja kulttuuriympäristöstä toiseen. Periaatteessa erisnimen ei tulisi saada muuta merkitystä, kun nimenhaltijasta puhutaan tai kirjoitetaan toisella kielellä. Vaikka erisnimien välittämisen keinot vaihtelevatkin kieliparista ja tekstilajista riippuen, nimen tulisi ehdottomasti vielä toiseen kieliympäristöön siirron jälkeen viitata samaan tarkoitteeseen. Ermolovič (2001: 14) painottaa, että ilman oman merkityksensä säilyttämistä erisnimi ei voi toimia toisessa kielijärjestelmässä.

Nimen välitystapa riippuu myös nimen funktiosta erityisesti silloin, kun on kyse kaunokirjallisissa teksteissä esiintyvistä erisnimistä. Kaunokirjallisuuden erisnimet eroavat tosielämän erisnimistä erityisesti niiden nimeämismotivaation ja tehtävän suhteen. Kaunokirjallisuudessa nimiä käytetäänkin usein tehokeinoina, ja nimet valitaan tietoisesti. Useimmiten keskitytään tutkimaan kertomakirjallisuudessa esiintyviä nimiä, vaikka nimiä esiintyy muuallakin kirjallisuudessa. Kertomakirjallisuudessa nimillä on erilainen tehtävä kuin esimerkiksi tietokirjallisuudessa, eikä kertomakirjallisuuden nimiä voida tulkita pelkästään niiden viittaussuhteen perusteella. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 255.)

Jordan Stumpin mukaan nimi mahdollistaa intiimimmän ja välittömämmän näkymän hahmon sisäiseen maailmaan kuin tämän teot tai sanat. Lukija on tottunut siihen, että nimeämisellä on motivaatio, ja nimi linkittyy kantajaansa. Hahmojen nimeäminen on osa suurempaa sosiaalista tai kerronnallista kaavaa. Nimi on perusta tiedolle, se antaa lukijalle mahdollisuuden järjestellä ja määritellä eroja ja yhtäläisyyksiä, mikä on tärkeää

monimutkaisen maailman hahmottamisessa. (Stump 1998.) Myös Kapkovan mukaan valitessaan kaunokirjallisen hahmon nimeä kirjailija miettii sekä hahmon fyysisiä että henkisiä ominaisuuksia. Nimen valinta voi riippua myös muun muassa taiteellisista tavoitteista, tekstin lajityypistä tai tekstin tyylistä. (Kapkova 2004: 75.) Kirjojen henkilöiden nimillä voi olla useita lisämerkityksiä, jotka liittyvät kirjan juoneen ja antavat uusia mahdollisuuksia tulkita koko tarinaa (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2012: 255). Toisaalta nimen merkitystä ei tulisi liioitella. Henry Schogt (1988: 77) huomauttaa, ettei nimen merkitystä kirjallisuuden hahmojen käyttäytymisen ja ajattelun arvioimisessa pitäisi kuitenkaan yliarvioida, sillä joskus nimi on vain tarkoitettu vahvistamaan hahmon ominaisuuksia, jotka olisivat olleet olemassa myös nimestä huolimatta. Täytyy siis miettiä tarkkaan, miten olennainen asia hahmon nimen merkitys on teoksessa. Nimet voi kääntää, jos niillä on selkeä merkitys. Kääntäjän tulisi olla sen verran harjaantunut lukija, että hän pystyy näkemään nimen mahdollisen syvemmän merkityksen. Jos kääntäjätäkään eivät löydä nimestä syvempää merkitystä, sitä ei voi välittää. (Vlahov & Florin 2009: 234.)

Kun nimeä ei käännetä, sen mahdollinen merkityksellinen rakenne ei tietenkään välity. Silloin, kun nimi selkeästi luonnehtii nimenhaltijaa, nimen kääntäminen on suositeltavaa. Nimen kääntäminen riippuu kuitenkin suuresti kontekstista ja tilanteesta sekä muista tekstin ulkopuolisista tekijöistä, kuten esimerkiksi kohdekielen käytännöistä tai kustantajan vaatimuksista. (Fornalczyk 2012: 66.) Rune Ingo (1990: 243) perustelee kaunokirjallisten fiktiivisten henkilön- ja paikannimien transkriptiota sillä, että se säilyttää teoksen aidon paikallisvärin. On luonnollista, että suomalaiseen ympäristöön sijoittuvassa romaanissa henkilöillä on suomalaiset paikannimet, ranskalaisessa romaanissa taas ranskalaiset jne. Hän huomauttaa myös, että vaikka erisnimet vaikuttavat aluksi vain etiketinomaisilta yksilöntunnistimilta, ne eivät aina ole merkityksettömiä äänneyhdistelmiä. Nimet ovat usein syntyneet apellatiiveista eli yleisnimistä, jolloin niillä on uudesta tehtävästään huolimatta semanttinen sisältö. Tällainen merkitys toisaalta tekee nimen kääntämisen mahdolliseksi. Esimerkiksi Jaana Kapari (2005: 32) kertoo, että *Harry Potter*-sarjan nimien välittäminen on ollut välillä helppoa ja välillä se on vienyt paljon aikaa, sillä toisinaan vaihtoehtoja on paljon, ja joskus niitä ei tunnu löytyvän lainkaan. Kuitenkin tarinan kannalta merkitykselliset

nimet täytyy välittää suomeksi. Se, millainen nimi on kyseessä, vaikuttaa paljon nimen välittämiseen käänöksessä.

Vinogradov (1978: 134) jakaa kaunokirjallisuudessa esiintyvät erisnimet todellisten henkilöiden nimiin, eli autenttisiin nimiin ja niin sanottuihin kirjallisiin nimiin. Hän jakaa kirjalliset nimet vielä kahteen ryhmään: on kirjallisia nimiä, jotka on muodostettu autenttisten nimeämismallien mukaan ja joita on hankala erottaa todellisista nimistä sekä kirjallisia nimiä, jotka sisältävät sekä erisnimen että yleisnimen piirteitä. Ainiala, Saarelma ja Sjöblom (2012: 257) jaottelevat kirjallisuudessa esiintyviä nimiä hieman tarkemmin. Niihin kuuluvat autenttiset nimet, jotka viittaavat tosielämän henkilöihin. Niiden lisäksi on realistisia mutta epäautenttisia nimiä, jotka ovat hyväksyttäviä todellisten nimeämissääntöjen mukaan, mutta joilla ei ole tarkoitetta tosielämässä. On myös keksittyjä nimiä, jotka kirjailija on luonut itse. Ne viittaavat keksittyihin henkilöihin ja poikkeavat todellisista nimeämiskäytännöistä. Lopuksi on olemassa myös lainattuja nimiä, jotka viittaavat jonkin toisen kirjallisuusperinteen fiktiivisiin hahmoihin ja poikkeavat todellisista nimeämiskäytännöistä. Nämä eri tavoin muodostetut nimet voidaan välittää käänöksissä eri tavoilla.

Tässä tutkielmassa keskityn tutkimaan alkuperältään autenttisia nimiä ja realistisia nimiä, joiden tärkein funktio henkilön tunnistaminen. Autenttiset ja realistiset nimet välitetään useimmiten transkription avulla. Myös Vlahovin ja Florinin (2009: 228) mukaan pelkkään nimeämis- ja tunnistamistarkoitukseen käytettävät nimet, eli nimet joilla ei ole semanttista sisältöä, pääsääntöisesti transkriboidaan. Tutkimukseni tavoitteena on nimenomaan tutkia transkriptiota, joten keskityn vain autenttisiin ja realistisiin nimiin ja kiinnitän erilaisista välittämistavoista huomiota vain transkriptioon. Lisäksi tutkimusaineistoni sisältää enimmäkseen realistisia nimiä ja jonkin verran autenttisia nimiä.

3.2 TRANSKRIPTIO

Transkriptio on yksi tapa välittää erisnimiä silloin, kun niiden merkitystä ei haluta kääntää. Transkriptiota, kuten myös translitteraatiota käytetään, koska lukija ei yleensä ole tottunut näkemään esimerkiksi kyrillisillä kirjaimilla kirjoitettuja sanoja latinalaisin aakkosin kirjoitetussa tekstissä. Jukka Korpelan (2005) mukaan tällaisessa tapauksessa

alkuperäinen kirjoitusasu ei anna useinkaan lukijalle mitään vihjettä sanan äänneasusta, ja kirjoitusasun mieleen painaminen ja tunnistaminen myöhemmin voi olla mahdotonta ilman kyseisen kielen opintoja, silloin kun kielet käyttävät eri kirjoitusjärjestelmää. Myös tekstin typografinen asu häiriintyy, koska eri kirjoitusjärjestelmien kirjaimia ei ole suunniteltu esteettisesti yhteensopiviksi keskenään.

3.2.1 **TRANSKRIPTION PÄÄMÄÄRÄ**

Jokaiselle nimenhaltijalle on tärkeää, että hänen nimensä kirjoitetaan ja äännetään oikein. Ermolovič (2001: 19) korostaa ääntämisasun huomioimisen tärkeyttä, silloin kun nimiä välitetään toiseen kirjainjärjestelmään. Kielissä äännejärjestelmä on ensisijaisen tärkeä ja kirjoitusjärjestelmä toisella sijalla, joten on järkevää, että välitettäessä erisnimiä kahden erilaisen kirjoitusjärjestelmän välillä pyritään säilyttämään lähtökielen ääntämisasu mahdollisimman hyvin. Tätä kutsutaan transkriptioksi. Transkriptio on nykyisin käytetyin tapa välittää ulkomaalaisia nimiä venäjänkielisessä tekstissä. Transkription tavoite on välittää vieraskielisen nimen ääntämisasu vastaanottavan kielen kirjoitusjärjestelmän mukaisesti ja antaa jokaiselle vieraan kielen foneemille yksi kirjoitusvastine vastaanottavassa kielessä. Myös Florin (1983) kertoo, että yleisen mielipiteen mukaan sekä vieraan erisnimen ääntämisen kohdekielessä että sen transkription tulisi olla mahdollisimman lähellä nimen ääntämistä lähtökielessä. Bernstein (1998) kirjoittaa, että nimi on aina erottamaton osa nimenhaltijaa. Kun nimi transkriboidaan toiseen kieleen, sen merkitys katoaa vähitellen, mutta sen rakenne ja näin myös ääntämisasu säilyvät. Vinogradovin mukaan (1978: 124) transkriboidut erisnimet ovatkin niitä harvoja käännösratkaisuja, joiden avulla nimen kulttuuritausta säilytetään sen ääntämisasussa.

Vieraskielisiä nimiä on alettu välittää venäläisessä tekstissä nykyisin praktisen transkription mukaan. Praktinen transkriptio perustuu ääntämiseen, mutta sen mukaan välitetään sanoja, ei vain yksittäisiä kirjaimia. Näin ollen praktinen transkriptio sisältää myös translitteraation piirteitä. (Jänis 2010: 65.) Nykyään kielen kehitykselle on tyypillistä, että sanoja lainataan suoraan tekstien välityksellä, esimerkiksi internetistä (Nečäeva 2011: 10). Niinpä sanojen kirjoitusasun merkitys on kasvanut. Praktinen transkriptio tarkoittaa sitä, että vieraan kielen kirjaimet ja kirjainyhdistelmät välitetään vastaanottavan kielen kirjainten ja kirjainyhdistelmien avulla ottaen huomioon, kuinka

nämä kirjaimet äännetään eri tapauksissa (Aminev ym. 2010: 15). Praktinen transkriptio sisältää siis translitteraation piirteitä, ja sen avulla pyritään helpottamaan nimen alkuperäisen muodon hahmottamista. Translitteraation tarkoitus on välittää lähtökielen kirjaimet mahdollisimman tarkkaan kohdekielen kirjaimien avulla. Koska praktinen transkriptio sisältää translitteraation piirteitä, se sallii poikkeukset tiukasta foneettisesta ja fonologisesta välittämisestä. (Ermolovič 2009: 11.) Se on eräänlainen kompromissi transkription ja translitteraation välillä. Praktisen transkription kautta on siis alettu kiinnittää enemmän huomiota vierasperäisen nimen alkuperäiseen kirjoitusasuun. Jäniksen mukaan praktinen transkriptio kuitenkin tuottaa lukijalle ja kääntäjälle ongelmia, koska sen pohjalta ei pysty täysin päättämään, mikä on nimen alkuperäinen lähtökielen kirjoitusmuoto. Tässä mielessä suomalaisten erisnimien transkriptio on melko yksinkertaista, sillä suomen kielessä nimen ääntämis- ja kirjoitusasu ovat lähellä toisiaan. (Jänis 2010: 60.)

Reformatskij (1960: 533) kirjoittaa, että praktisen transkription tärkein tehtävä on välittää sanoja. Sen, mitä transkriptioprosessin jälkeen muodostuu, täytyy olla myös sana. Näin ollen transkriboitavan nimen kieliopilliset piirteet, kuten suku ja luku, pitäisi myös pystyä huomioimaan mahdollisuuksien mukaan. Hänen mukaansa praktinen transkriptio on järkevää: Reformatskij suosittelee kirjain kirjaimelta -välittämisen sijaan foneemista foneemiin -välittämistä, sillä foneemit kantavat sisällään tiettyä merkitystä. Nečaeva (2011: 9) kuvaa lainasanojen omaksumista venäjän kieleen. Tällä prosessilla on paljon yhteistä muun muassa Reformatskijn transkriptiota koskevien huomioiden kanssa. Lainasanojen omaksumisessa on neljä eri vaihetta: ensiksi analysoidaan vierasperäisen sanan kirjoitusasu lähtökieleessä, sitten katsotaan, miten vierasperäinen sana lausutaan, sitten määritetään vierasperäisen sanan foneemirakenne ja etsitään vieraille foneemeille vastineet kohdekielen foneemeista, viimeiseksi luodaan sanalle kirjoitusasu kohdekieleen.

Eräs syy siihen, miksi praktinen transkriptio voi olla hankala toteuttaa, on kielten äännejärjestelmien eriytyneisyys toisistaan, jolloin kaikissa kielissä ole vastineita toisten kielten äänneille. Joskus taas vieraan kielen äänneille voi olla useita likimääräisiä vastineita. Vaikka erilaiset äännejärjestelmät rajoittavatkin transkriptiota, Reformatskij (1960: 530) toteaa, ettei praktisen transkription ole pakko toimia tiukasti vastaanottavan

kielen rajoissa, vaan joissain tapauksissa voidaan käyttää erilaisia lisämerkkejä vieraan kielen äänteitä välitettäessä. Vierasperäisiä erisnimiä välitettäessä voidaan myös tarvittaessa poiketa kohdekielen kielioppisäännöistä. Esimerkiksi venäjässä kirjain *ь* ei normaalisti esiinny sanan alussa, mutta vierasperäisten erisnimien alussa se voi esiintyä. Praktisessa transkriptiossa täytyy siis pitäytyä kyrillisissä aakkosissa, mutta kohdekielen kirjoitussäännöistä voi poiketa tarvittaessa. Täytyy myös muistaa, että praktisen transkription säännöt eivät voi olla kansainvälisiä, vaan ne ovat aina kieliparikohtaisia.

Ei siis ole samantekevää, minkä säännön mukaan erisnimet transkriboidaan, sillä eri kielipareille on olemassa omat sääntönsä. Kääntäjän täytyy aina ensimmäiseksi selvittää nimen ja nimenhaltijan kulttuuritausta ja käyttää oikean kieliparin transkriptio-ohjeistusta. Nimen avulla pystyy näkemään joitain tietoja nimenhaltijasta, ja niin myös transkription avulla. Sider Florin (1983) kertoo, että esimerkiksi nimi *Rachel* transkriboidaan muodossa *Рейчел*, jos kyseessä on englantilainen ja muodossa *Рахиль*, jos kyseessä on raamatunhenkilö. Transkription päätehtävä onkin säilyttää jäljet nimenhaltijan kulttuuritaustasta: esimerkiksi *Василий* on venäläinen, *Василь* ukrainalainen ja *Васил* bulgarialainen (Vlahov & Florin 2009: 220). Erilaisten transkriptiomallien suuri määrä tuottaa kääntäjälle ja lukijalle ongelmia. Jukka Korpela (2005) kirjoittaa, että siirtokirjoitusjärjestelmiä on hyvin monia, eikä lukija useinkaan voi tietää, mitä järjestelmää on käytetty. Esimerkiksi nimen etsiminen hakemistosta, tietokannasta tai asiakirjasta voi olla hyvin vaikeaa, jos se esiintyy siirtokirjoitetussa muodossa ja tiedon etsijä mahdollisesti tuntee nimen vain jossakin muussa siirtokirjoitetussa muodossa. Tämän lisäksi siirtokirjoitus saattaa kadottaa informaatiota niin, että nimen tarkkaa alkuperäistä asua ei voi päätellä siirtokirjoitetusta asusta. Tämä koskee etenkin transkriptioita mutta myös useimpia yleisesti käytössä olevia translitterointeja.

3.2.2 TRANSKRIPTIOSÄÄNNÖT SUOMI-VENÄJÄ

Suomen ja venäjän välisiä transkriptiomalleja on kehitetty aikojen kuluessa helpottamaan erisnimien välittämistä, ja nyt niitä on olemassa useita. Jukka Korpelan (2005) mukaan kansallisia siirtokirjoitusjärjestelmiä on Suomessa kuten useimmissa muissakin maissa kehitetty vain muutamille kulttuurisista syistä tärkeille kielille ja kirjoitusjärjestelmille. Kuitenkin hänen mukaansa kansalliset normit ovat käytännössä

jääneet suhteellisen vähäiseen käyttöön tai niitä käytetään yksinkertaistetussa tai muuten muutetussa muodossa. Myös Vinogradovin (1978: 127) mukaan transkriptiosäännöt ovat tuottaneet ongelmia, ja virheelliset transkriptiovaihtoehdot ovat saattaneet vakiinnuttaa paikkansa käännösteksteissä pitkäksi aikaa.

Nečaeva on tarkastellut lainasanojen omaksumista venäjän kieleen ja niiden kirjoitusasuun liittyviä vaikeuksia. Lainasanoja voidaan verrata transkriboituihin erisnimiin, sillä nekin täytyy muuttaa venäläiseen tekstiin sopivaksi, aivan kuten lainasanat. Vierasperäisen sanan täydellinen omaksuminen vaatii kuitenkin muutakin kuin sanan välittämisen venäläisillä kirjaimilla. Sanan kirjoitusasun vakiinnuttaminen on tärkeää, jos on olemassa teoreettisia perusteita kirjoittaa sana eri tavoilla. Käytännössä sanasta voidaan tällöin käyttää erilaisia kirjoitusasuja. Jos sanan kirjoitusasu ei ole vakiintunut, sen ei voida katsoa kuuluvan täydellisesti kohdekieleen. (Nečaeva 2011: 6.) Myös monet transkriptiosäännöt eivät ole vielä vakiinnuttaneet paikkaansa.

Transkriptio ja sen sääntöjen vakiinnuttaminen tuottavat hankaluuksia muun muassa siksi, että kielten äännejärjestelmät ovat niin eriytyneitä toisistaan. Myös suomen ja venäjän välisessä transkriptiossa esiintyy vaikeuksia tämän takia. Martti Kahlan mukaan valtaosa Suomessa käytössä olevista nimistä on venäjän kirjaimiston tunteville vaikeuksista transkriboitavissa kyrilliseen asuun, mutta transkriptioon liittyy silti mm. vokaalien laatua ja pituutta, eräitä vokaaliyhtymiä, diftongeja, geminaattoja ja *j:n* merkintää koskevia vaikeuksia (Kahla 1988: 5). Venäjän kielessä ei ole suomen *y-*, *ä-* ja *ö-* äänneitä vastaavia äänneitä, joten niiden välittäminen on tuottanut ongelmia. Kun Martti Kahla ja Igor Vahros tekivät transkriptiosuosituksen vuonna 1977, hankalin ongelma oli suomen pitkien *yy-*, *ää-*, ja *öö-* vokaalien, muiden diftongien ja *j-*alkuisten yhtymien välittäminen. Yksi heidän suosituksensa tärkeä periaate on, että suomen pitkät vokaalit merkitään johdonmukaisesti kaikissa asemissa kahdella venäläisellä kirjainmerkillä.

Venäjään lainattujen sanojen kirjoitusasun tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota erityisesti kaksoiskonsonanttien välittämiseen. Suomalaisten erisnimien transkription kohdalla on myös toisinaan ongelmia kaksoiskonsonanttien välittämisessä. Nečaevan (2011: 32) mukaan kaksoiskonsonanttien välittämistä lainasanoissa ei ole juuri säädelty

ohjeistuksilla. Ei siis ole selkeitä ohjeita siitä, milloin kaksoiskonsonantti välitetään pitkänä ja milloin lyhyenä. Yhden ehdotuksen mukaan kaksoiskonsonanttien välittämiseen pitkänä vaikuttaa se, missä määrin venäjän kielen normit hyväksyvät tiettyjen kirjaimien kirjoittamisen pitkänä. Usein pitkällä konsonanteilla on taipumus pelkistyä, kun niitä sisältävät sanat välitetään venäjän kieleen, mutta kaikissa tapauksissa näin ei tapahdu. Venäjän kielioppikirjan mukaan kaksoiskonsonantit ovat venäjänkielissä sanoissa harvinaisia, ja sanat, joiden vartaloissa esiintyy kaksoiskonsonantti, ovat yleensä vierasperäisiä (Valgina ym. 2008: 86). Mahdollisesti venäjän kielen normit vaikuttavat myös suomalaisten erisnimien kohdalla kaksoiskonsonanttien välittämiseen, vaikka onkin suositeltu, että kaksoiskonsonantit transkriboidaan aina pitkänä.

Lainasanojen kirjoitusasun tutkimuksessa on tarkasteltu myös venäjän ə-kirjaimen käyttämistä vierasperäisten sanojen äänneiden kuvaamisessa. Suomalaisten erisnimien transkriptiossa ə-kirjainta käytetään *e*- ja *ä*-kirjaimien välittämisessä, silloin kun ne sijaitsevat nimen alussa. Toisinaan kirjainta saatetaan käyttää näiden suomalaisten kirjaimien välittämiseen poikkeavasti myös muissa kohdissa nimeä. Alun perin ə-kirjain oli tarkoitettu käytettäväksi sanan alussa ja sanan vartalon alussa sekä lainasanojen avoimissa tavuissa ja joissain vierasperäisissä erisnimissä. Nykyisin kirjainta käytetään myös konsonanttien jälkeen, vaikka alkujaan sitä ei ollut tarkoitettu siihen. Ə-kirjaimen kirjava käyttö lainasanoissa johtuu siitä, että lainasanojen ääntäminen on ollut horjuvaa. Nykyisin yleinen ongelma lainasanojen välittämisessä onkin, milloin käytetään ə- ja milloin *e*-kirjainta. (Nečaeva 2011: 58.)

Myös suomalaisten erisnimien transkriptiossa valinta *e*- ja ə-kirjainten väliltä voi tuottaa vaikeuksia, vaikka transkriptiosäännöissä annetaankin selkeät ohjeet kirjaimen käytöstä. Suomalaisten nimien transkriptioon tapa välittää *e* nimen alussa ə:na on tullut vironkielisten nimien transkriptio-ohjeistuksesta, niin kuin jotkin muutkin kirjoitusasut (Kahla 1988: 12). Lainasanoissa oikeinkirjoitusta haittaa myös se, että venäjän puhekielessä sanan alussa tai vokaalin jäljessä sijaitseva *e*-kirjain sekoittuu usein ə-kirjaimeen, vaikka *e* äännetään venäjässä muodossa *je*. Lisäksi venäjän *e*-kirjain pehmentää sitä edeltävän konsonantin ääntämistä, vaikka lähtökieleessä näin ei välttämättä olisi. Niinpä juuri ə-kirjain liitetään usein lainasanoihin. Täytyy kuitenkin

muistaa, että lainasanat ja transkriboidut nimet eroavat toisistaan siinä, että lainasanat ikään kuin sulautuvat kohdekieleen, kun taas transkriboiduista erisnimistä pitäisi mahdollisimman helposti pystyä tunnistamaan sen alkuperäinen muoto. (Nečaeva 2011: 71.) Näin ollen on tärkeää, että nimien transkriboimisessa käytetään tarkkoja sääntöjä.

Havainnollistaakseni suomen ja venäjän välistä transkriptiota olen tarkastellut joitakin julkaistuja transkriptio-ohjeistuksia. Omat transkriptiomallinsa ovat suunnitelleet Martti Kahla ja Igor Vahros vuonna 1977, Martti Kahla uudelleen vuonna 1988, D. I. Ermolovič vuonna 2001 ja Ahti Nikunlassi vuonna 2002. Nikunlassin kaava on yhteneväinen Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esityksen kanssa. Muuten eri mallien kesken on paljon yhtäläisyyksiä, mutta täysin yhteneväisiä ne eivät kuitenkaan ole. Eroavaisuuksia esiintyy *j*:n ja vokaalien yhtymien ja *ä*-, *ö*- ja *y*- kirjaimien välittämisessä. Muissa paitsi Kahlan vuoden 1988 mallissa annetaan joillekin suomalaisille äänneille kaksi tai useampi venäläinen vaihtoehto. Esimerkiksi Kahlan ja Vahroksen (1977) ja Nikunlassin (2002) esityksissä annetaan kaksi vaihtoehtoa pitkälle *y*:lle, *ä*:lle ja *ö*:lle. Muista malleista poiketen Ermolovič esittää, että suomen *ii* pitäisi merkitä venäläisessä tekstissä kahdella *u*- kirjaimella, kun taas toisten mallien mukaan se merkittäisiin *uï*- kirjainyhdistelmän avulla. Kaikissa säännöissä esitetään, että suomen kaksoiskonsonantit ja vokaalit välitettäisiin venäläisessä tekstissä kahden kirjaimen avulla.

Eroja ei ole ainoastaan eri transkriptionmallien välillä, vaan myös samassa kaavassa esitetään erilaisia vaihtoehtoja samalle kirjaimelle tai kirjainyhdistelmälle. Joidenkin kirjainten ja kirjainyhdistymien kyrillinen merkitsemistapa vaihtelee sen mukaan, missä kohdassa sanaa ne sijaitsevat: sanan alussa vai keskellä sanaa. Joskus transkriptioon vaikuttaa myös se, sijaitseeko kirjain vokaalin vai konsonantin jäljessä. Erilaisia merkitsemisvaihtoehtoja tarjotaan lähinnä niille suomen kirjaimille ja kirjainyhdistelmille, joille venäjältä ei löydy vastaavia kirjaimia. Vuoden 1977 Kahlan ja Vahroksen malli oli tarkoitettu alustavaksi ehdotukseksi, ja siihen pyydettiin mahdollisia muutos- ja korjausehdotuksia erityisesti niille transkriptiotapauksille, joille kaava antaa kaksi vaihtoehtoista merkitsemistapaa. Myöhemmin vuonna 1988 Kahla teki uuden ohjeistuksen, jossa annetaan vain yksi merkitsemisvaihtoehto aiempien

vaihtoehtoisten merkintätapojen tilalle. Kyseinen ohjeistus ei kuitenkaan näytä saaneen suurta suosiota käännöksissä.

Havainnollistaakseni transkriptio-ohjeistusten käytön yleisyyttä käännöksissä kerron kandidaatintutkielmassani tehdyistä havainnoista. Tutkin aiemmin viiden kaunokirjallisen teoksen ja yhden tietokirjan käännöksen transkriptiota. Kuudesta käännöksestä kaksi (*Jäniksen vuosi ja Suloinen myrkyneittäjä*) noudattaa selkeästi Kahlan ja Vahroksen mallia (1977). Lisäksi Kari Hotakaisen *Juoksuhaudantien* käännöksen voidaan katsoa noudattavan joko Kahlan ja Vahroksen tai Ermolovičin mallia. Ermolovičin mallia noudattaa selvimmin tietokirjan *Финская оккупация Петрозаводска 1941–1944*- käännös. Kahden käännöksen (*Hurmaava joukkoitsemurha* ja *Hirtettyjen kettujen metsä*) transkription kirjavuuden vuoksi niistä ei voi päätellä, olisiko niissä mahdollisesti ollut käytössä jotain transkriptiomallia. Näin ollen käännöksissä oli käytetty useimmiten mallina Kahlan ja Vahroksen (1977) esitystä tai mahdollisesti sen kanssa yhteneväistä esitystä Nikunlassi (2002).

Yksikään tutkimistani käännöksistä ei selkeästi noudattanut vertailussa mukana ollutta Kahlan (1988) esitystä. Tämä on mielestäni hieman yllättävää, sillä Kahlan (1988) esitys on ainoa transkriptiomalli, joka antaa kirjainyhtymille vain yhden kyrillisen vaihtoehdon, jolloin sen käyttämisen pitäisi olla helpompaa kuin muiden useampia vaihtoehtoja tarjoavien säännösten.

3.3 HUOMIOITA NIMEN KIRJOITUSASUSTA

Nykyisin suuria määriä tietoa välitetään kirjallisessa muodossa, joten nimen kirjoitusasu on erittäin tärkeä nimen haltijalle. Erisnimien transkriptiosta on tehty monenlaisia ohjeistuksia ja malleja, joiden mukaan kääntäjän olisi helpompi välittää nimi vieraskieliseen tekstiin. Kuitenkin, kun suomalaisia erisnimiä välitetään venäjänkieliseen tekstiin, säännöistä saatetaan poiketa. Miksi valmiita ohjeita ei siis aina noudateta?

3.3.1 ERISNIMEN KIRJOITUSASUUN LIITTYVÄT ONGELMAT

Transkriboidessaan nimiä kääntäjä pohtii, kuinka paljon hän välittää nimen ”vierasta” ainesta vai sopeuttaako hän nimeä kohdekulttuuriin. Vlahov ja Florin ovat

tutkimuksessaan huomanneet, että molempia tapauksia esiintyy. Esimerkiksi tšekissä lisätään vieraisiin nimiin samanlaiset päätteet kuin tšekkiläisissä nimissä on. Myös venäläisten erisnimien suvun pystyy näkemään niiden päätteistä, joten on pohdittu, pitäisikö myös vierasperäisiä nimiä muokata niin, että ne vastaisivat venäjän sääntöjä. Transkriboitaessa nimiä venäjään säilytetään kuitenkin nimen alkuperäinen muoto, eikä sitä muokata tällä perusteella. (Vlahov & Florin 2009: 220.)

Kääntäjän täytyy ratkaista erisnimien välittämistä koskevat ongelmat parhaaksi katsomallaan tavalla. Florin (1983) huomauttaa, että oikean ja onnistuneen transkription aikaansaaminen on vaikea prosessi, jonka aikana joutuu tarkistamaan tietojaan ja jopa väittelemään asiantuntijoiden kanssa. Tämä johtuu muun muassa siitä, että transkriptiokäytännöt eivät ole aina vakiintuneita. Tietojen tarkistaminen ja onnistunut transkriptio ovat tärkeitä esimerkiksi pyhiä tekstejä käännettäessä. Eugene A. Nida kertoo, miten Raamattua käännettäessä on suhtauduttu vieraisiin erisnimiin. Hänen mukaansa kääntäjät saattavat helpottaa erisnimien vaikeita konsonanttiyhtymiä laittamalla väliin vokaaleja tai muuttamalla konsonanttiyhtymiä helpommiksi. Harvoin kääntäjät kuitenkaan muuttavat nimen pituutta, vaikka joissain kulttuureissa pitkät nimet olisivatkin harvinaisia. Joissain kielissä on esimerkiksi määritelty, mitkä vokaalit voivat esiintyä peräkkäin, ja tämän kaltaiset säännöt kääntäjän on otettava huomioon. Näin varmistetaan, että nimet näyttävät luonnollisilta ja äännettäviltä. Joidenkin asiantuntijoiden mielestä taas on tarpeetonta tai jopa haitallista muuttaa nimen muotoa, sillä vieraan nimen tulisi kuulostaa vieraalta, ja se saa olla vaikeasti äännettävä. Kun on kyse Raamatun kääntämisestä, jotkut lähtökieltä osaavat saattavat paheksua liiallista alkuperäisten nimien muokkaamista. Nidan mielestä ei tarvitse olla huolissaan siitä, näyttävätkö translitteroidut nimet liian tutuilta, koska ne sisältävät aina piirteitä vieraasta alkuperästään. Tärkeää sen sijaan on, että nimistä ei tule kompastuskiviä lukijalle, eikä lukijan tarvitsisi nolostua siitä, ettei hän osaa ääntää nimeä. (Nida 1981: 34.) Myös Ermolovič (2001: 21) mukaan erisnimi sisältää lähes aina piirteitä omasta alkuperäisestä kieliympäristöstään, välitettiin se sitten mihin muuhun kieliympäristöön tahansa.

Näyttää siis oikeastaan olevan mielipidekysymys, kumpaa pitää tärkeämpänä: nimen alkuperäisen muodon tarkkaa välittämistä vai nimen sopeuttamista kohdekulttuuriin ja -

kieleen. Ermolovič on myös huolissaan ääntämisvaikeuksista, joita vieraat erisnimet tuovat kohdetekstin lukijalle. Joskus nimien transkriptio saattaa johtaa sellaisten kirjainyhdistelmien syntyyn, joiden ääntäminen ei ole luonnollista venäläiselle lukijalle. Transkriboidut nimet voivat vastaanottavassa kielessä lisäksi herättää ei-toivottuja mielikuvia, esimerkiksi ne voivat muistuttaa alatyylisiä ilmauksia. Tällöin voidaan Ermolovičin mukaan poiketa transkriptiosäännöistä ja pyrkiä helpottamaan nimen lukemista. (Ermolovič 2001: 25.) Kaikkien tutkijoiden mielestä ääntämisen helpottaminen ei ole perusteltu syy nimen muokkaamiselle. On ymmärrettävää, etteivät transkriboidut nimet voi olla täysin luonnollisia ja tuttuja venäläiselle lukijalle, koska ne tulevat vieraasta kieliympäristöstä. Reformatskij on todennut, että transkription tarkoitus ei ole noudattaa täydellisesti vastaanottavan kielen kielioppisääntöjä. (ks. luku 3.1) Voi olla, että osa nimen ominaisuuksista katoaa nimeä muokattaessa. Nimen muokkaaminen on järkevää, jos halutaan ehkäistä epätoivottujen mielikuvien syntyminen, sillä nimen tulisi aina viitata samaan tarkoitteeseen, eikä saada muita merkityksiä.

Ermolovič on samoilla jäljillä Vlahovin ja Florinin kanssa. Heidän mukaansa silloin, kun kääntäjä välittää uutta nimeä kohdetekstiin, tämän tulee noudattaa transkriptiosääntöjä. Toisaalta kääntäjän tulisi tarvittaessa myös osata poiketa transkriptiosäännöistä. Näin tulisi tehdä silloin, kun on vaarana, että transkriboitu nimi herättää kohdetekstin lukijassa epämiellyttäviä mielikuvia. Tärkeää on, että kääntäjä onnistuu välittämään nimenhaltijan kulttuuritaustan. (Vlahov & Florin 2009: 218.) Myös Nidan (1981: 56) mukaan erisnimen kirjoitusasuun voi tehdä hienoisia muutoksia silloin, kun on vaarana, että nimi muistuttaa jotain kohdekielen sanaa ja nimi saa ei-toivotun merkityksen. Florinin (1983) mukaan tällöin ei ole kyse kiertoilmauksien etsimisestä tai ”pornografian” pelkäämisestä, vaan siitä, että tällainen nimi saattaa antaa aivan uuden, parodisen sävyn jollekin vakavaksi tarkoitettulle hahmon nimelle. Näin ollen transkriptiosääntöjen venyttäminen on sallittua silloin, kun nimen merkitys uhkaa muuttua.

Siirrettäessä toponyymejä toiseen kieliympäristöön voidaan myös tehdä lisäyksiä, jos nimi on lukijalle ennestään tuntematon. Paikan nimen perään voi lisätä paikkaa kuvaavan sanan, jos se auttaa lukijaa hahmottamaan, millaisesta paikasta on kyse,

esimerkiksi *City Jerusalem*. (Nida 1981: 57.) Näin toisesta kulttuurista peräisin olevasta nimestä pystyy paremmin näkemään, millainen sen tarkoite on.

3.3.2 SOVINNAISNIMET

Sovinnaisnimillä tarkoitetaan erisnimiä, joilla on vakiintuneet vastineensa eri kielissä. Jokainen kieliyhteisö ja jopa pienemmät yhteisöt kieliyhteisön sisällä voivat antaa tietylle tarkoitteelle nimen, jota vain he käyttävät (Ermolovič 2001: 29). Esimerkiksi suomalaisille tärkeillä paikoilla on ollut oma nimensä suomen kielessä: *Петрозаводск* on *Petroskoi*, *Stockholm Tukholma* jne. Myös henkilönnimistä voidaan käyttää sovinnaisnimeä, tällaisia tapauksia ovat vanhat hallitsijoidennimet ja historiallisten henkilöiden nimet sekä raamatun henkilöiden nimet (Jänis 2010: 64). Suomen kielessä vallitsee nykyisin sellainen käytäntö, ettei elävien henkilöiden nimiä mukauteta (Ingo 1990: 242).

Sovinnaisnimet ovat syntyneet tuloksena kulttuurien läheisyydestä, yhteisistä uskonnollisista teksteistä ja muusta kirjallisuusperinteiden vuorovaikutuksesta (Bernstein 1998). Rune Ingo selittää sovinnaisnimien synnyn myös sillä, että tietyt äänneyhtymät voivat joissakin kieliympäristöissä olla jopa mahdottomia ääntää tyydyttävästi. Tämän takia on vähitellen syntynyt tapa mukauttaa nimien muodot oman kielen ääntämismormeja vastaaviksi. (Ingo 1990: 242.) Vieraiden nimien ääntämistä on siis haluttu helpottaa sovinnaisnimien avulla. Oikeastaan voidaan myös katsoa, että sovinnaisnimien käyttö muistuttaa transkriptiota siinä mielessä, että nimet on aiemmin välitetty sellaisina millaisina ne on kuultu (Jänis 2010: 61).

Erilaisten sovinnaisnimien kohdalla poiketaan transkriptiosäännöistä, koska ne ovat vakiinnuttaneet muotonsa aikojen kuluessa ja ovat jo yleisessä käytössä. Vlahov ja Florin (2009: 228) korostavat, että sovinnaisnimiä ei ole tarkoitukseen transkriboida. Kielen käytännöt muuttuvat hitaasti, eikä transkriptiökäytäntöjenkään odoteta muuttuvan ja yhtenäistyvän nopeasti. Nimien ääntämistä tarkasti kuvaavaan transkriptioon tulisi kuitenkin pyrkiä, sillä sen avulla säilytetään erisnimen kulttuuritausta ja osoitetaan kunnioitusta lähtökulttuurille. Myös Reformatskij (1960: 534) protestoi aikoinaan ehdotusta sovinnaisnimien transkriptiosta. Hän perusteli näkemystään sillä, että sovinnaisnimistä on muodostettu suuri määrä adjektiiveja, ja

sovinnaisnimet ja niistä johdetut sanat ovat jo kauan sitten vakiintuneet venäjän kieleen. Paikannimet voivat kuitenkin muuttua aikojen kuluessa. Jänis (2010: 61) kirjoittaa, että maantieteellisten alueiden nimeämisellä on poliittinen ulottuvuus, joten poliittiset muutokset voivat aiheuttaa myös paikkojen uudelleen nimeämisen.

Myös nimen tunnettuus vaikuttaa sen välittämisen helppouteen. Kaikki nimenhaltijat, joista käytetään sovinnaisnimeä, eivät ole läheskään yhtä tunnettuja kaikissa maissa. Näin ollen jostain maailmankuulusta henkilöstä saatetaan käyttää eri kulttuureissa aivan erilaisia nimiä, ja kääntäjän täytyy olla tietoinen tästä. (Florin 1983.)

4 VASTAANOTTOTESTI

Olen koonnut tutkielmaani varten vastaanottotestin kuuden suomesta venäjään käännetyn kirjan avulla. Kirjat ovat Arto Paasilinnan *Hirtettyjen kettujen metsä*, *Hurmaava joukkoitsemurha*, *Jäniksen vuosi* ja *suloinen myrkyneittäjä*, Kari Hotakaisen *Juoksuhaudantie* ja niiden venäjänkieliset käännökset sekä Jukka Kulomaan *Финская оккупация Петрозаводска 1941–1944*. Kulomaan kirjan suomenkielistä alkuteosta ei ole käytetty tutkimuksessa, sillä se ei ollut tarpeen käännöksen selkeän transkription ansiosta. Käännöksistä on poimittu testiin eri sääntöjen mukaan transkriboituja nimiä, jotka ovat joko autenttisia nimiä tai realistisia nimiä.

Tietyn asian vastaanottoa tutkitaan monilla eri aloilla ja monin eri tavoin tilanteesta riippuen. Esimerkiksi liike-elämässä, kirjallisuuden tutkimuksessa, kielitieteessä ja käännöstieteessä voidaan tutkia koehenkilöiden avulla, miten jokin asia, esimerkiksi käännös tai tuote otetaan vastaan. Joitain ilmiöitä ja asioita, kuten luettavuutta, olisi hankala tutkia ilman vastaanottotestejä. Tutkimuksessani käytän apuna vastaanottotestiä saadakseni selville, mitä mieltä venäläiset lukijat ovat suomalaisten erisnimien transkriptiosta.

Esimerkiksi Tiina Puurtinen on tutkinut *The Wizard of Oz*-teoksen kahden eri suomennoksen luettavuutta ääneenlukutestillä ja cloze-testillä, eli aukkotestillä käyttäen koehenkilöinä todellista kohderyhmää, eli lapsia. Puurtinen on myös tutkinut lastenkirjojen käännösten vastaanottoa keräämällä kirja-arvosteluja. (Puurtinen 2000: 160.) Erilaisten arvostelujen avulla pystyy siis näkemään lukijoiden suhtautumisen tiettyyn tekstiin. Myös Pekka Kujamäki on tutkinut *Seitsemän Veljeksien* saksannosten vastaanottoa tarkastelemalla kirja-arvosteluja ja kääntäjän ja kustantajan välistä kirjeenvaihtoa (Kujamäki 2000: 199). Koska itse tutkin ainoastaan transkription vastaanottoa, ei kirja-arvostelujen tutkimisesta olisi minulle suurta hyötyä, sillä niissä harvoin kiinnitetään huomiota niin pikkutarkkoihin asioihin kuin transkriptio. Cloze-testissä taas poistetaan tekstistä joka seitsemäs sana, ja lukijan täytyy täydentää puuttuvat sanat. Tällä mitataan tekstin ennakoitavuutta, eikä se sovellu transkription onnistuneisuuden tarkasteluun. Ääneenlukutesti olisi toisaalta mahdollinen: koehenkilöillä voisi luetuttaa transkriboituja suomalaisia erisnimiä sisältävää tekstiä, ja katsoa, miten nimien ääntäminen onnistuu transkription perusteella. Haluan keskittyä

tutkimuksessani kuitenkin vain transkriboitujen erisnimien kirjalliseen muotoon ja sen toimivuuden arvioimiseen. Äänen lukeminen vaatii sitä paitsi koehenkilöltä enemmän: lukijan täytyy ymmärtää sanan merkitys pystyäkseen lukemaan sen oikein ääneen (Smith 1973: 82). Erisnimen monimutkainen merkitysrakenne taas voi hankaloittaa tätä tehtävää.

Olen päättänyt tutkia transkription vastaanottoa survey-tutkimuksella, eli kyselyyn perustuvalla tutkimuksella. Survey-tutkimuksia käytetään laajasti monilla eri aloilla, ja ne voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: kyselylomakkeisiin ja haastatteluihin (Trochim 2006). Survey-tutkimus on mahdollisesti yleisin muoto hankkia sellainen tutkimusaineisto, joka kuvaa laajojen joukkojen käsityksiä, mielipiteitä ja asenteita tietystä asiasta (Anttila 2000: 237). Survey-tutkimuksessa tutkija valitsee kohderyhmän ja teettää heillä yhdenmukaisen kyselyn. Kysely voi olla lomakemuodossa, sen voi täyttää esimerkiksi netissä tai tutkija voi haastatella vastaajia kasvotusten tai puhelimessa. Menetelmä valitaan sen mukaan, mikä sopii parhaiten tutkimuksen tarkoituksiin. (Barribeau 2005.) Valitsin kyselyyn perustuvan tutkimuksen, sillä se soveltuu hyvin erilaisten käytänteiden kartoitukseen ja vertailujen tekemiseen.

Omassa tutkimuksessani transkriptiokysely on toteutettu lomakemuodossa: tarvitsen tietoa erilaisten transkriptiokaavojen vastaanotosta, ja on kätevämpää ja selkeämpää, jos tieto on kirjallisessa muodossa. Kysely on ryhmäkysely, eli lomakkeet jaettiin tietylle koossa olevalle ryhmälle, ja niiden täyttämisen jälkeen ne kerätään pois. Osalle vastaajista kysely lähetettiin sähköpostilla. Lomakekyselyssä on etuna haastatteluun verrattuna, että haastattelijan vaikutus eliminoituu, ja vastaaja tuntee henkilöllisyytensä paremmin suojatuksi. Kysymykset ovat myös yhdenmukaiset kaikille vastaajille, ja vastaajilla on aikaa pohtia vastauksiaan. Postikyselyn heikkous haastatteluun verrattuna on se, että moni jättää kyselyn palauttamatta. (Jyrinki 1976: 25.) Tämän takia valitsin ryhmäkyselymuodon, sillä palautusprosenttiin pystyy tällä tavoin vaikuttamaan paremmin.

Survey-tutkimuksessa kysymyksenasettelu on hyvin tärkeää. Täsmällisellä ja selkeällä kysymyksellä saa paremmin vastauksen siihen, mitä tutkii. Toimivan kyselyn suunnittelu ja laatiminen vie aikaa, ja tutkija joutuu pohtimaan muun muassa kysymysten sisältöä, sanamuotoa, teknistä muotoa ja kysymysten sijaintia lomakkeessa.

Hyvä suunnittelu helpottaa myös tulosten analysointia tutkimuksen loppuvaiheessa (Jyrinki 1976: 41).

Kyselyn kohderyhmää mietittäessä täytyy ottaa huomioon vastaajan tiedolliset vastaamisedellytykset, eli sopivalla vastaajalla täytyy olla tarpeeksi tietoa aiheesta, että hän voi vastata kysymyksiin (Jyrinki 1976: 44). Transkriptiokyselyn tapauksessa vastaajalle olisi apua kyselyyn vastaamisen, jos hän osaisi jonkin verran suomea, koska yhdessä osiossa vastaajaa pyydetään kertomaan transkriboidun nimen alkuperäinen muoto. Ei välttämättä ole myöskään haitaksi, jos vastaaja on perehtynyt transkriptiosääntöihin, sillä kyselyssä on osio, jossa haetaan vastaajan mielipidettä tämän mielestä sopivimmasta transkriptiovaihtoehdosta. Niinpä kyselyn kohderyhmänä ovat venäjää äidinkielenään puhuvat ihmiset, sillä he ovat myös suomi – venäjä-käännösten kohderyhmä ja he joutuvat näin lukemaan transkriboituja suomalaisia erisnimiä. Koehenkilöiden täytyy myös osata jonkin verran suomea, jotta heillä olisi edellytyksiä vastata kyselyyn. Tämän testin koehenkilöitä ovat venäläiset maahanmuuttajat, jotka opiskelevat suomea Joensuun kansalaisopistossa sekä Venäjällä tai Suomessa asuvat venäläiset yliopisto-opiskelijat, jotka osaavat suomea.

Testin ensimmäisessä osassa koehenkilön täytyy valita suomalaiselle erisnimelle omasta mielestään sopivin transkriptio useamman vaihtoehdon joukosta. Tällä testataan sitä, mitä transkriptiokaavoista pidetään toimivimpana. Vastaajia pyydetään myös perustelemaan valintojaan. Testin toisessa osassa koehenkilön täytyy lauseissa esiintyvien transkriboitujen nimien pohjalta kirjoittaa suomalaisen erisnimen alkuperäinen muoto. Näin testataan sitä, välittääkö transkriboitu nimi suomalaisen erisnimen alkuperäisen kirjoitusasun. Erisnimet luonnollisesti esiintyvät useimmiten kontekstissa, jolloin nimiä on saatettu myös taivuttaa. Tämä voi tehdä erisnimen alkuperäisen muodon tunnistamisesta vaikeampaa. Myös testin kolmannessa osassa koehenkilön täytyy kirjoittaa transkriboitujen erisnimien alkuperäinen suomalainen muoto, mutta tässä osiossa erisnimet esiintyvät ilman kontekstia. Testin osiot sisältävät erilaisten transkriptiokaavojen mukaan välitettyjä nimiä sekä nimiä, jotka eivät noudata mitään kaavaa, mutta esiintyvät silti käännösteksteissä. Näin pystytään testaamaan eri kaavojen toimivuus ja toisaalta myös kaavoista poikkeamisen vaikutus erisnimen hahmottamiseen. Samalla nähdään, ovatko lukijat samoilla linjoilla kuin kääntäjät siitä,

mitä transkriptiomallia tulisi käyttää. Testin neljännessä osassa koehenkilö joutuu asettumaan kääntäjän asemaan ja miettimään, kuinka hän itse transkriboisi suomalaiset erisnimet. Testilomake on mukana liitteessä. Erilaisten kysymysten avulla saadaan esille sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen näkökulma.

5 AINEISTON ANALYYSI

Tutkin venäläisten lukijoiden näkemyksiä suomalaisten erisnimien transkriptiosta keräämäni aineiston avulla. Kyselyyn osallistui 34 venäläistä lukijaa, jotka ovat opiskelleet suomea eri ajan kansalaisopistossa tai yliopistoissa. Kaksikymmentä kansalaisopiston opiskelijaa oli lukenut suomea alle 3 vuotta (vaihteluväli 1 kuukausi – 3 vuotta), ja neljätoista yliopisto-opiskelijaa oli opiskellut suomea yli kolme vuotta (vaihteluväli 3 vuotta – 19 vuotta). Kyselyn vastauksista voidaan todeta, ettei vastaajien opiskeluajan pituus juurikaan vaikuttanut heidän valintoihinsa. On kuitenkin nähtävissä, että pitempään suomea opiskelleet tunnistivat suomalaiset erisnimet helpommin venäläisen transkription perusteella. Tämä johtuu varmasti siitä, että opintojen kautta vastaajat ovat tutustuneet enemmän suomen kieleen ja kulttuuriin, joten pitempään opiskelleet saattavat tuntea enemmän suomalaisia nimiä. Seuraavaksi koehenkilöiden vastaukset käsitellään tapauskohtaisesti.

5.1 KONSONANTIT

Konsonanttien transkriptiossa ongelmia aiheuttavat kaksoiskonsonanttien pituuden välittäminen. Yksittäisten konsonanttien transkriptiosta ongelmia tuottaa *l*-kirjain.

5.1.1 KAKSOISKONSONANTIT

Kaikissa tutkimuksen transkriptio-ohjeistuksissa korostetaan, että suomen kaksoiskonsonantit tulisi välittää vastaavasti kahdella venäläisellä kirjaimella. Käännöksissä näin ei aina ole, ja myös venäläisillä lukijoilla on asiasta eroavia mielipiteitä. Enemmistö vastaajista kuitenkin on sitä mieltä, että suomalaiset kaksoiskonsonantit ja tulisi transkriboida kahdella kyrillisellä kirjaimella.

Tehtävässä I kohdassa 1 vastaajista 7/34 olisi välittänyt nimen *Pentti* venäjäksi yhdellä *m*:lla. Tehtävässä IV nimi *Jussi* haluttiin kirjoittaa vain 1/31 tapauksessa yhdellä *c*-kirjaimella ja nimi *Ylppö* kirjoitettiin aina kahdella *n*-kirjaimella. Myös nimi *Ilkka* välitettiin vain kerran muodossa *Илка*. Nimet *Rääseikköinen* ja *Röntteikkösalmi* tuottivat vastaajille hieman enemmän haastetta. Nimen *Röntteikkösalmi* kohdalla yhteensä 6/28 vastaajasta halusi ottaa pois toisen kirjaimen yhdestä tai molemmista

kaksoiskonsonanteista. Lisäksi 3/28 vastaajasta kirjoitti *Rääseikköisen* yhdellä *κ*:lla. Nimi *Pertti* välitettiin yhdellä *m*:llä 2/29 tapauksessa. Näistä luvuista voisi siis päätellä, että suurin osa lukijoista pitää suomalaisten kaksoiskonsonanttien välittämistä kahdella kirjaimella venäläisessä tekstissä normaalina.

Tehtävässä II kohdassa 1 nimi *Kemppainen* oli transkriboitu poikkeavasti muodossa *Кемпайнен*, ja vastaajien tuli kertoa tämän perusteella nimen alkuperäinen muoto. Vastaajista 29/31 oletti muodon olevan *Kempainen*. Tehtävässä II muun muassa nimet *Kurkkiovuorio*, *Hannikainen* ja *Kekkonen* oli transkriboitu kahdella konsonantilla, eikä vastaajilla ollut vaikeuksia tunnistaa nimien alkuperäisiä muotoja. Kaksoiskonsonanttien välittäminen kahtena helpottaa siis nimen alkuperäisen muodon tunnistamista.

Koehenkilöt myös perustelivat tekemiään valintoja. Kaksoiskonsonantin välittämistä kahtena *Pentti*-nimen kohdalla pidettiin hyvänä vaihtoehtona, koska silloin venäläinen kirjoitusasu vastaisi alkuperäistä ja kuulostaisi myös äännettäessä samalta kuin alkuperäinen. Vaikka jotkut vastaajat olivat sitä mieltä, ettei kahdella *m*-kirjaimella välitetty muoto ole tyypillinen venäjän kielelle, nimi täytyisi silti välittää siinä muodossa. Eräs vastaaja huomautti, että jos kaksoiskonsonantit jätetään välittämättä, nimi voi saada toisen merkityksen.

Kaksoiskonsonantin välittämistä yhdellä konsonantilla perusteltiin taas sillä, että kyseinen muoto helpottaisi ja nopeuttaisi nimen ääntämistä. Kahden *m*-kirjaimen lausumista *h*-kirjaimen jälkeen pidettiin todella vaikeana.

5.1.2 L-KIRJAIN

L-kirjainta vastaa venäjän kielessä kirjain *л*. Kahlan & Vahroksen ja Kahlan 1988 kaavan mukaan *l* välitetään *л*-kirjaimella vain silloin, kun *l* sijaitsee vokaalin edellä tai konsonantin edellä, *a*:n, *o*:n ja *u*:n sisältämän tavun jäljessä. Sen sijaan *l* transkriboidaan muodossa *ль*, silloin kun se sijaitsee *e*:n, *i*:n, *y*:n, *ä*:n tai *ö*:n sisältävän tavun lopussa, konsonantin edellä. Tämä *l*-kirjaimen merkitsemistapa liudentuneena etuvokaalin jälkeen on vakiintunut tapa, vaikkei sitä voidakaan perustella suomen kielen ääntämyksellä. Ermolovič ei erittele *l*-kirjaimen transkriptiota mitenkään, hän antaa vain yhden vaihtoehdon: *л*.

L-kirjaimen erilaiset välittämistavat eivät näytä hämäävän venäläisiä lukijoita. Tehtävässä II pyydettiin antamaan oikea muoto nimille *Ельза (Elsa)*, *Алвари (Alvari)* ja *Хельсинки (Helsinki)*. Kaikki vastaajista tunnistivat *Alvarin* ja *Helsingin*. Nämä ovatkin helppoja nimiä, ja *Helsinki* on varmasti tuttu kaikille. *Elsaa* erehdyttiin luulemaan *Elzaksi* 11/30 tapauksessa, mutta se ei tietenkään johdu l-kirjaimen transkriptiosta.

Tehtävässä III nimen *Сиеттелёселькя (Siettelöselkä)* tunnisti 23/31 vastaajasta. Nimi on ongelmallinen *ë*- ja *я*-kirjaimien takia, mutta vastaajat olettivat nimen olevan myös *Siettelöseljkä*, eli *ль*-muotoa luultiin *lj*:ksi kahdesti.

Tehtävässä IV vastaajien piti transkriboida nimet *Ylppö*, *Elmo* ja *Ilkka*. Nimi *Ylppö* välitettiin Ermolovičin ohjeistuksen mukaan ilman pehmeää merkkiä muodossa *Юлпнë* 15/30 tapauksessa. Täysin Kahlan & Vahroksen ja Kahlan 1988 mallien mukaan muodossa *Юльпнë* nimi välitettiin 7/30 tapauksessa. Loput 8 transkriptioehdotusta poikkesivat ohjeistuksista muilta osin, mutta suurimmassa osassa niistä l-kirjain oli transkriboitu muodossa *л*. Nimen *Elmo* tapauksessa l-kirjain transkriboitiin aina *л*-kirjaimen avulla. Nimi *Ilkka* transkriboitiin muodossa *Илкка* 25/28 tapauksessa. Näissä nimissä käytettiin siis Ermolovičin ohjeistusta.

5.2 PUOLIVOKAALI J:N MERKINTÄ

Seuraavaksi käsitellään *j:n* ja vokaalien yhtymiä, joissa *j:n* transkriptio riippuu siitä, missä kohtaa nimeä se sijaitsee. Listasta on jäänyt pois *ju*-yhtymä, sillä aineisto ei sisältänyt nimiä, joissa se olisi esiintynyt. Sitä on käsitelty kuitenkin lyhyesti *ju*-yhtymän kohdalla.

5.2.1 JA-YHTYMÄ

Ja-yhtymän transkriptio riippuu siitä, missä kohtaa sanaa yhtymä sijaitsee. Kaikissa tutkimuksen transkriptiomalleissa suositellaan välittämään *ja* muodossa *я*, kun se sijaitsee sanan alussa tai vokaalin jäljessä ja muodossa *ья*, kun yhtymä sijaitsee konsonantin jäljessä sanan sisällä.

Tutkin *ja*-yhtymän tunnistamista tehtävässä III transkriboiduilla nimillä *Яри (Jari)*, *Якко (Jaakko)*, *Райя (Raija)* ja *Куопсуоя (Kuopsuoja)*. Vastaajista 28/32 tunnisti *Jarin* alkuperäisen muodon, mutta *я*-tavua erehdyttiin luulemaan myös *ä*:ksi tai *jä*:ksi.

Niinpä *Jaria* ehdotettiin kahdesti *Äriksi*, kerran *Järiksi* ja kerran *Äyriksi*. Useimmissa transkriptiokaavoissa *ja*, *jä* sekä *ä* välitetäänkin samalla tavalla, mikä voi aiheuttaa sekaannusta lukijoille. *Jaakon* alkuperäisen muodon tunnisti vain 13/32 vastaajasta, suurin osa (13) oletti, että kyseessä on *Jakko*, mutta myös muotoja *Äätko* ja *Äjakko* tarjottiin. Myös nimen *Raija* tunnistaminen tuotti vaikeuksia: vain 10/32 vastaajasta tunnisti oikean muodon. Vastaajista 17/32 ajatteli, että alkuperäinen nimi on *Raja*, myös muotoja *Rajä*, *Raya* ja *Raijä* tarjottiin. Useat vastaajat siis olettivat, että suomen *ja*-yhtymän vastine olisi *йя*. Nimen *Kuopsuoja* tapauksessa 18/32 vastaajista hahmotti nimen alkuperäisen muodon. Moni oli myös sitä mieltä, että kyseessä on mm. *Kuopsuoä*, *Kyöpsyöjä* ja *Kuopsuä*. Ongelmiin nimen tunnistamisessa voi vaikuttaa se, että venäjän *я*-kirjainta on mahdollista käyttää myös suomen *ä*-kirjaimen transkriptiossa.

Tehtävässä IV kohdassa 14 vastaajien piti transkriboida nimi *Urjala* parhaaksi katsomallaan tavalla. Noin puolet, eli 14/29 transkriboi nimen säännösten mukaisesti muodossa *Урьяла*. Säännöistä poikkeavissa ehdotuksissa ehdotettiin esimerkiksi muotoja *Урйала*, *Уръяла* ja *Урйяла*. Voi olla, että venäjän *й*-kirjain välittää suomen *j*-kirjaimen joissain tapauksissa paremmin. Näin vastaajat kertoivat ainakin muiden *j*-alkuisten yhtymien kohdalla.

5.2.2 JE-YHTYMÄ

Tutkimuksen transkriptiokaavojen mukaan *je* -yhtymä välitetään nimen alussa ja vokaalin jälkeen venäläisellä kirjaimella *e* ja muodossa *ьe* nimen sisällä, konsonantin jälkeen. Käännöksissä voi esiintyä kuitenkin tästä poikkeavia vaihtoehtoja, kuten esimerkiksi *üe*.

Tehtävässä I kohdassa 9 vastaajia pyydettiin valitsemaan sopiva transkriptiomuoto nimelle *Jere*. Vastaajista 26/34 valitsi muodon *Йеpe* ja loput muodon *Epe*. Tehtävässä III vastaajien piti löytää alkuperäinen muoto nimelle *Сяръессало* (*Särjessalo*). Vastaajista 25/31 tunnisti oikean muodon. Vastaajilla oli vaikeuksia sekä *я*-kirjaimen että *ьe*-yhtymän tunnistamisessa. Ehdotettuja muotoja olivat muun muassa *Säressalo* ja *Säriessalo*. Tehtävässä IV vastaajien piti itse transkriboida nimi *Jenni*. Vastaajista 5/28

käytti muotoa *Енни*, mutta muotoa *Йенни* oli käytetty 21/30 tapauksesta. Muita ehdotuksia olivat *Йэнни*, *Энни* ja *Женни*.

Vastaajat pitivät muotoa *Йере* parempana vaihtoehtona kuin muotoa *Epe*. Tätä he perustelivat sillä, että vaihtoehdossa *Йере* on saman verran kirjaimia kuin *Jeressä*. *Йере* olisi heidän mukaansa myös helpompi lausua, ja se välittäisi suomen *j*-äänteen. Vaihtoehto *Epe* oli taas vastaajien mielestä sääntöjenmukainen, ja jotkut pitivät sitä helpommin äännettävänä. Joidenkin mielestä *e*-kirjaimella ei kuitenkaan voinut välittää suomen *j*-äännettä tässä yhteydessä.

5.2.3 JO-YHTYMÄ

Jo-yhtymän välittämiseen annetaan transkriptiokaavojen kesken erilaisia vaihtoehtoja. Kaikissa kaavoissa neuvotaan, että jos *jo* sijaitsee sanan alussa tai vokaalin jäljessä, se transkriboidaan muodossa *йо*. Jos *jo* sijaitsee sanan sisässä, konsonantin jäljessä, Kahlan ja Vahroksen mukaan sen voi välittää joko muodossa *ью* tai *ю*, Kahlan vuoden 1988 kaavan mukaan muodossa *йо* ja Ermolovičin mukaan muodossa *ю*. Näitä ohjeita ei kuitenkaan aina noudateta.

Tehtävässä I kohdassa 10 vastaajia pyydettiin valitsemaan sopiva transkriptiomuoto nimelle *Lemmenjoki*. Vastaajista 18/34 valitsi Kahlan 1988 mallin suosittelman muodon *Лемменйоки*. Seuraavaksi suosituin oli säännöistä poikkeava muoto *Лемменьйоки*, jonka valitsi 11/34 vastaajaa. Kahlan ja Vahroksen suositus *Лемменьйоки* sai kaksi ääntä ja kirjoitusasu *Лемменьюки* sai kolme ääntä.

Tehtävässä III piti tunnistaa nimien *Сорьонен* (*Sorjonen*), *Симойоки* (*Simojoki*) ja *Пирьо* (*Pirjo*) alkuperäiset muodot. Tunnistustehtävä onnistui melko hyvin: *Sorjosen* tunnisti 30/32 vastaajasta ja *Simojoen* 28/31 vastaajasta. Nimen *Pirjo* alkuperäisen muodon tunnisti 20/32 vastaajasta, loput vastaajista olettivat, että nimen alkuperäinen muoto on *Pirjö*. Voi olla, että vastaajat luulivat *Pirjo*-nimen tapauksessa *o*-kirjainta *ö*-kirjaimeksi, sillä joskus poikkeavissa transkriptioratkaisuissa suomen *ö*:n välittämiseen käytetään venäläistä *o*-kirjainta.

Vastaajat perustelivat valintojaan *Lemmenjoen* transkription kohdalla, ja heillä oli erilaisia mielipiteitä vaihtoehtojen sopivuudesta. Transkriptiosäännöistä poikkeava *jo*:n

välitystapa *ьйо* joidenkin vastaajien mukaan välitti alkuperäisen ääntämisasun, toisten mielestä se taas ei ollut sopiva vaihtoehto, sillä venäjän kielessä *ь* ja *й* eivät voi esiintyä peräkkäin. Kahlan ja Vahroksen sekä Ermolovičin esittämää transkriptiovaihtoehtoa *ьо* pidettiin hyvänä, koska se oli sääntöjenmukainen. Kahlan ja Vahroksen toista vaihtoehtoa *ьйо* pidettiin niin ikään hyvänä, koska se oli sääntöjenmukainen. Sitä pidettiin myös helppona lausua ja sen katsottiin välittävän alkuperäisen ääntämisasun. Toisaalta transkriptiotapaa myös protestoitii sanomalla, etteivät kirjaimet *ь* ja *й* voi sijaita peräkkäin venäjän kielessä. Kahlan 1988 kaavan vaihtoehtoa *йо* pidettiin hyvänä, koska se vastaisi parhaiten alkuperäistä muotoa. Vastaajien mielestä vaihtoehto oli toimiva, koska *й*-kirjaimen ansiosta suomen *n*-kirjain *Lemmenjoessa* säilyy kovana. Pehmeämerkki *ь* taas pehmentää edellistä äännettä.

5.2.4 *JU*-YHTYMÄ

Suomen *ju*-yhtymän transkriptio riippuu siitä, missä kohtaa nimeä yhtymä sijaitsee. Transkriptio-ohjeistusten laatijat ovat yksimielisiä siitä, että *ju* transkriboidaan muodossa *ю*, silloin kun se sijaitsee nimen alussa tai vokaalin jäljessä ja muodossa *ью*, silloin kun se sijaitsee nimen sisässä, konsonantin jäljessä.

Tehtävässä II kysyttiin transkriboitujen nimien *Юнтунен* (*Juntunen*) ja *Юха-Вайнан Ма* (*Juha-Vainaan Maa*) alkuperäistä kirjoitusmuotoa. Vastaajista 16/25 tunnisti *Juntusen*, moni kuitenkin oletti, että kyseessä olisi *Yntunen* tai *Jyntynen*. Nimen *Juha-Vainaan Maa* kohdalla oli ongelmia pitkien vokaalien tunnistamisessa, mutta myös *ju*-yhtymän tunnistamisessa. Kukaan ei siis tunnistanut nimen alkuperäistä muotoa, mutta vastaajista 7/25 oletti, että suomalainen kirjoitusasu on *Yha*.

Tehtävässä III vastaajien tuli tunnistaa nimen *Юкка* (*Jukka*) ja uudelleen nimen *Юнтунен* (*Juntunen*) alkuperäinen muoto. *Jukan* tunnisti 27/32 vastaajasta. Ne, jotka eivät tunnistaneet, ollettivat nimen olevan *Ykka* tai *Jykka*. Nimen *Juntunen* tunnisti tällä kertaa 21/31 vastaajista. Ne, jotka eivät tunnistaneet alkuperäistä muotoa, ollettivat sen olevan *Yntunen*.

Tehtävässä IV vastaajien piti transkriboida nimi *Jussi* parhaaksi näkemällään tavalla. Vastaajista 17/29 transkriboi nimen sääntöjen mukaan muodossa *Юсси*. Muut vastaajat

käyttivät säännöistä poikkeavia muotoja. Niistä eniten ehdotettiin muotoja *Йуссу* ja *Йюссу*. Myös muotoa *Юуссу* ehdotettiin kerran.

Kyselyn perusteella näyttää siltä, että suurin osa lukijoista pystyy tunnistamaan suomen *ju* -yhtymän sääntöjenmukaisen transkription perusteella. Silti joissain tapauksissa *ю* sekoitetaan *y*-kirjaimeen ja *ju*-yhtymään. Tähän voi vaikuttaa se, että myös näissä kahdessa tapauksessa transkriptiossa voidaan käyttää venäjän *ю*-kirjainta. Nimen alussa ja vokaalin jäljessä *ju*-yhtymä Kahlan ja Vahroksen mukaan transkriboidaan muodossa *ю* ja muiden mallien mukaan muodossa *йю*. Jos *ju* sijaitsee konsonantin jälkeen, transkriboidaan se Kahlan ja Vahroksen ja Ermolovič'in mukaan muodossa *ью* ja Kahlan 1988 mallin mukaan *йю*. Ehkä tämän kaltaisten päällekkäisyyksien takia jotkut halusivat transkriboida *ju*:n joillain muilla, säännöistä poikkeavilla tavoilla.

5.2.5 JÄ-YHTYMÄ

Yhtymä *jä* neuvotaan välittämään transkriptiokaavoissa eri tavoin. Kahlan ja Vahroksen mallissa sekä Ermolovič'in mallissa se välitetään muodossa *я*, jos se sijaitsee sanan alussa tai vokaalin jäljessä. Kahlan 1988 esityksen mukaan se transkriboitaisiin tällöin muodossa *йя*. Jos *jä* sijaitsee sanan sisässä tai lopussa, konsonantin jäljessä, se transkriboidaan Kahlan ja Vahroksen sekä Ermolovič'in ohjeiden mukaan muodossa *ья*. Martti Kahlan 1988 mallissa käytetään tässäkin tapauksessa muotoa *йя*.

Tehtävässä I kohdassa 4 vastaajien piti valita sopiva transkriptiomuoto nimelle *Päijänne*. Vaihtoehtoina olivat Kahlan & Vahroksen sekä Ermolovič'in ohjeistusten mukaan transkriboitu *Пяйянне*, Kahlan 1988 mallin mukaan transkriboitu *Пяййянне* ja säännöistä poikkeava *Пяяннэ*, joka esiintyi eräässä käänöksessä. Suurin osa vastaajista eli 27/33 halusi transkriboida nimen Kahlan & Vahroksen ja Ermolovič'in mallien mukaan. Kolme vastaajista valitsi Kahlan 1988 mallin tarjoaman vaihtoehdon ja kolme valitsi kaavoista poikkeavan vaihtoehdon.

Ne vastaajat, jotka valitsivat vaihtoehdon *Пяйянне*, perustelivat valintaansa kertomalla, että se säilyttää nimen alkuperäisen ääntämyksen ja noudattaa transkriptiosääntöjä. Vastaajat totesivat, että se on yksinkertaisesti sopivin näistä kolmesta vaihtoehdosta. Jotkut taas pitivät vaihtoehtoa *Пяййянне* helpompana ja luonnollisempana transkriptiotapana, joka välittäisi nimen alkuperäisen muodon. Toisaalta sanottiin, että

tämä vaihtoehto ei sopisi kyseisessä tilanteessa, koska kaksi *й*-kirjain ei voi sijaita peräkkäin venäjän kielessä. Vaihtoehtoa *Пяяһһэ* ei taas pidetty sopivana, koska siitä puuttui *й*-kirjain, joka erään vastaajan mukaan välittäisi nimenomaan suomen *j*-äänteen.

Vastaajat olivat myös ehdottaneet jonkin verran omia vaihtoehtoja näiden transkriptiotapojen lisäksi. Vastaajien ratkaisuja olivat *Пяяяһһэ*, *Пяяяһһе* sekä *Пяйяйһһе* ja *Пяйяһһэ*. Omissa ehdotuksissaan vastaajat olivat siis transkriboineet *jä*-yhtymän kirjoitusasussa *я*, niin kuin Kahla ja Vahros ja Ermolovič suosittelevat kyseisessä osassa nimeä.

5.2.6 JÖ-YHTYMÄ

Myös *jö*-yhtymän välittämiseen annetaan erilaisia suosituksia eri transkriptiomalleissa. Kahlan ja Vahroksen 1977 mallin sekä Kahlan 1988 mallin mukaan *jö* tulisi välittää muodossa *йё*, jos se sijaitsee sanan alussa tai vokaalin jäljessä. Ermolovičin mallin mukaan tässä tilanteessa tulisi käyttää muotoa *ё*. Jos *jö* sijaitsee sanan sisällä, konsonantin jälkeen, tulee Kahlan & Vahroksen sekä Ermolovičin mallien mukaan käyttää muotoa *ьё*. Kahlan 1988 mallin mukaan tässä tapauksessa käytettäisiin muotoa *йё*.

Jö-yhtymän välittämistä tutkittiin kysymällä tehtävässä I kohdassa 2 transkriptiovaihtoehtoa nimelle *Yrjö*. Valittavina olivat vaihtoehdot *Юрьё*, joka on transkriboitu Kahlan & Vahroksen ja Ermolovičin mallien mukaisesti, *Юрье*, joka on malleista poikkeava tapa sekä *Юрйё*, joka on transkriboitu Kahlan 1988 mallin mukaan. Valittavissa oli myös vaihtoehto *Йрьё*, jonka avulla tarkasteltiin enemmänkin *y*-kirjaimen välittämistä. Lähes kaikki vastaajat eli 32/34 valitsivat vaihtoehdon *Юрьё*, eli Kahlan & Vahroksen ja Ermolovičin suositteleman tavan. Yksi vastaaja valitsi Kahlan 1988 mallin vaihtoehdon ja yksi malleista poikkeavan vaihtoehdon *Юрье*.

Tehtävässä IV kohdassa 7 etsittiin transkriptiota nimelle *Yrjölä*. Vastaajista 14/29 transkriboi nimen Kahlan & Vahroksen ja Ermolovičin suosittelemalla tavalla *Юрьёля*. Vastaajista kaksi oli transkriboinut nimen Kahlan 1988 mallin mukaan muodossa *Юрйёля*. Muut vaihtoehdot poikkesivat kaavoista, mutta vastaajien ehdotukset poikkesivat toisistaan, joten mikään niistä ei noussut suosiossaan ylitse muiden.

Vastaajien omia vaihtoehtoja olivat *Юръёля, Юрьоля, Юръеля, Юрёля, Юрьоля* ja *Йюрьёля*.

Vastaajat perustelivat ensimmäisessä tehtävässä muodon *Юрьё* suosiota sillä, että se olisi lähimpänä alkuperäistä muotoa. Sitä pidettiin myös helpompana ääntää kuin muita vaihtoehtoja.

5.3 DIFTONGIT

Diftongeilla, jotka sisältävät *i*-kirjaimen, tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yhtymiä *ai, ei, oi, ui, yi, äi, öi*. Kahlan ja Vahroksen 1977 esityksen mukaan tällaisissa yhtymissä *i* tulisi transkriboida muodossa *ï*. Ermolovičin mukaan yhtymissä *ai, ei, oi, äi* ja *öi* kirjain *i* pitäisi transkriboida *ï*:lla. Muissa tapauksissa käytetään *u*:ta. Kahlan 1988 mallissa kerrotaan, että kaikissa vokaalin ja *i*:n yhtymissä *i*-kirjain transkriboidaan muodossa *ï*.

Tehtävässä II vastaajien piti tunnistaa nimien *Кемпайнен (Kempainen), Таавутсайнен (Taavitsainen), Лейла (Leila)* ja *Ойва (Oiva)* alkuperäiset muodot. *Kempaisen* kohdalla vastaajilla oli ongelmia nimen tunnistuksessa kaksoiskonsonantin poikkeavan välittämisen takia. Vastaajista 4/31 luuli muodon olevan *Kempajnen* ja yksi *Kempinen*, joten myös diftongin *ai* tunnistamisessa oli ongelmia. *Taavitsaisen* tapauksessa vastaajista 2/31 luuli alkuperäistä muotoa *Taavitsajseksi*. Loput tunnistivat diftongin. Nimeä *Leila* oletettiin 3/31 tapauksessa *Lejlaksi*. Transkription *Oйва* perusteella pääteltiin kerran, että alkuperäinen muoto olisi *Ojva*. Kerran nimen alkuperäisen muodon ehdotettiin olevan *Oöva*, joka poikkeaa jo melko paljon suomenkielisestä nimestä. On hankalaa sanoa, mistä tämä vastaus johtuu, sillä suomen *ö* ja venäjän *ï* eivät ole ääntämyseltään lähelläkään toisiaan.

Tehtävässä III vastaajien piti tunnistaa nimien *Кярккяйнен (Kärkkäinen), Райя (Raija)* ja *Палохейня (Paloheinä)* alkuperäiset muodot. Vastaajilla oli selkeästi ongelmia hahmottaa vokaalin ja *i*-kirjaimen yhtymiä kyseisistä nimistä. Vastaajista 4/32 tarjosi *Kärkkäisen* alkuperäiseksi muodoksi kirjoitusasua *Kärkkäjnen*. Lisäksi vastaajista kaksi luuli alkuperäisen muodon olevan *Kärkkänen*. Nimen *Raija* kohdalla suurin osa vastaajista (17/32) oletti alkuperäisen muodon olevan *Raja*. Vastaajat eivät siis katsoneet nimessä olevan *i*-kirjainta. Koehenkilöt näyttivät olettaneen, että *ï* ja *я* muodostavat yhdessä vastineen suomen *ja* -yhtymälle. Muut ehdotukset, jotka eivät

sisältäneet *i*-kirjainta, olivat *Rajä* ja *Raya*, muissa kymmenessä vastauksessa diftongi oli tunnistettu oikein. Nimen *Paloheinä* tapauksessa vastaajista 7/29 ajatteli, että nimen alkuperäinen muoto on *Palohejnä*. Muissa ehdotuksissa diftongi *ei* oli välitetty oikein.

Tehtävässä IV vastaajien piti itse transkriboida nimet *Rääseikköinen* ja *Röntteikkösalmi*. Nimi *Rääseikköinen* sisältää kaksi vokaali + *i*-yhtymää. Nimen transkriptioon annettiin monia erilaisia vaihtoehtoja. Vastaajista 11/29 oli transkriboinut toisen tai molempien diftongien *i*-kirjaimen venäjän *u*-kirjaimella, tai oli jättänyt *i*:n välittämättä. Tällaisia transkriptioita olivat esimerkiksi *Рясеиккёинен*, *Рясеиккеинен*, *Рясейккоинен*, *Рясеиккойнен*, *Рясеиккёйнен*, *Рясейкёнен* ja *Рясеккёйнен*. Ei siis ole nähtävissä selkeää logiikkaa siinä, miten vastaajat ovat päätyneet säännöistä poikkeaviin ratkaisuihin. Loput vastaajista transkriboivat diftongit sääntöjen mukaisesti. Nimen *Röntteikkösalmi* kohdalla oli nähtävissä samanlaisia hankaluuksia. Vastaajista 6/28 transkriboi nimen muodossa *Рёнттеиккёсалми*. Loput vastaajista olivat transkriboineet diftongin *ei* muodossa *eü*.

Vastausten perusteella on nähtävissä, että venäläiset lukijat sekoittavat *ü*-kirjaimen suomen *j*-kirjaimen, vaikka sillä tarkoitettaisiin *i*:ta. Transkriboidessaan itse suomalaisia nimiä vastaajat eivät välttämättä käytä vokaali + *i*-yhtymän transkriptiossa *ü*-kirjainta, vaan sen sijaan *u*-kirjainta. Tämä voi johtua siitä, että *ü*-kirjain mielletään suomen *j*-äänteen vastineeksi. Joissain *j*-alkuisten yhtymien transkriptiossa sitä käytetäänkin kuvaamaan *j*:ta.

5.4 VOKAALIT

Suomalaisten vokaalien transkriptiossa ongelmia ilmenee kaksoisvokaalien pituuden välittämisessä ja transkriboitaessa erityisesti sellaisia vokaaleja, joille ei ole venäjän kielessä suoraa vastinetta.

5.4.1 KAKSOISVOKAALIT

Myös kaksoisvokaalit niin kuin kaksoiskonsonantitkin suositellaan kaikkien transkriptio-ohjeistusten mukaan välittämään vastaavasti kahdella venäläisellä kirjainmerkillä.

Kaksoisvokaalien lyhentäminen oli kyselyn perusteella harvinaisempaa verrattuna kaksoiskonsonanttien lyhentämiseen. Tehtävän I kohdassa 7 nimi *Puusaari* haluttiin kirjoittaa yhdellä *a*:lla 2/34 tapauksesta. Samassa tehtävässä kohdassa 11 *Töölön öö* haluttiin välittää aina kahdella venäläisellä kirjaimella (joko *ëë*:lla tai *ëo*:lla). Tehtävässä IV nimien *Saarimäki* ja *Siimes* pitkä vokaali välitettiin aina kahdella vokaalilla venäläisessä transkriptiovaihtoehdossa. Nimen *Räaseikköinen* kaksoisvokaali *ää* transkriboitiin vain kerran yhdellä *я*-kirjaimella, nimessä *Kiihtelysvaara ii* kerran yhdellä *u*-kirjaimella ja nimessä *Leena* kaksoisvokaali *ee* kaksi kertaa yhdellä venäjän *e*-kirjaimella.

Tehtävässä II vastaajien piti tunnistaa nimiä venäläisen transkription perusteella. Kukaan vastaajista ei pystynyt kertomaan poikkeavasti transkriboidun *Юха-Вайнан Ма*-nimen alkuperäistä muotoa *Juha Vainaan maa*. Toisaalta vastaajilla ei ollut vaikeuksia tunnistaa nimiä *Таавитсäinen* (*Taavitsainen*) ja *Ланпеевранта* (*Lappeenranta*), joissa kaksoisvokaali oli välitetty pitkänä. Kaksoisvokaalien välittäminen kahtena on siis tärkeää nimen oikean alkuperäisen muodon välittymisen kannalta.

Pitkän vokaalin transkriboimista pitkänä perusteltiin sillä, että näin venäläinen muoto vastaa parhaiten alkuperäistä suomalaista muotoa. Ratkaisua perusteltiin myös sillä, että se välittää oikein äänteiden pituuden. Pitkän vokaalin välittämistä lyhyenä venäläisessä kirjoitusasussa perusteltiin sillä, että se helpottaa nimen ääntämistä.

5.4.1.1 KAKSOISVOKAALI *EE*

Suomen *ee* transkriboidaan transkriptiomallien mukaan muodossa *ээ*, jos se sijaitsee nimen alussa. Jos *ee* sijaitsee muussa osassa nimeä, siitä käytetään venäläistä kirjoitusasua *еэ*. Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esityksen mukaan transkriboitaessa sellaisia nimiä kuten *Leena* ja *Veera* voi käyttää myös yhtä *e*-kirjainta. Näin nimet näyttävät enemmän venäläisiltä nimiltä.

Tehtävässä II nimi *Lappeenranta* tunnistettiin 26/29 tapauksessa sääntöjä rikkovasta transkriptiosta *Ланпеевранта*. Tämä poikkeava muoto esiintyy myös kaupungin omilla venäjänkielisillä kotisivuilla, joten se on yleisessä käytössä.

Tehtävässä IV koehenkilöiden piti transkriboida nimi *Leena*. Vastaajista vain 2/29 transkriboi nimen kaikkien sääntöjen mukaisesti muodossa *Леэна*. Vastaajista suurin osa eli 24/29 käytti säännöistä poikkeavaa kirjoitusasua *Леена*. Kaksi vastaajista oli valinnut Kahlan ja Vahroksen ehdottaman vaihtoehdon *Лена*. Yksi vastaajista transkriboi nimen poikkeavasti muodossa *ЛЭЭНА*. Vastauksista voi päätellä, etteivät venäläiset lukijat pidä *ee*:n transkriboimista muodossa *eэ* toimivana.

5.4.1.2 KAKSOISVOKAALI II

Transkriptiokaavoissa annetaan erilaisia vaihtoehtoja suomen pitkän vokaalin *ii* välittämiseen. Sekä Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esityksen että Kahlan vuoden 1988 mallin mukaan *ii* transkriboitaisiin muodossa *uü*. D. I. Ermolovič ehdottaa samaisen *uü*-muodon lisäksi vaihtoehtoa *uu*.

Kyselystä selviää, että Ermolovičin vaihtoehto *uu* on venäläisten lukijoiden mielestä huomattavasti suositumpi tapa transkriboida suomen kaksoisvokaali *ii*. Tehtävässä I kohdassa 6 vastaajista 31/34 transkriboisi nimen *Siiri* muodossa *Сиури*. Myös tehtävässä IV kohdassa 1 nimi *Kiihtelysvaara* transkriboitiin 23/29 tapauksessa *uu*-muodon avulla. Vain 1/29 vastaajasta käytti muotoa *Kuüхтелуcваара*. Loput vastaajista käyttivät transkriptiossa useimmiten yhtä *u*:tä. Jostain syystä nimi oli transkriboitu myös muodossa *Кююхтелуcваара*, kyseessä voi tosin olla vain kirjoitusvirhe, eikä todellinen transkriptioehdotus.

Transkriptioratkaisuissa kirjoitusasua *uu* perusteltiin sillä, että se on helppo lausua ja säilyttää suomalaisen nimen ääntämyksen. Vastaajien mukaan tämä muoto on paljon lähempänä suomalaisen kirjainyhdistelmän ääntämistä kuin muoto *uü*. Lisäksi vastaajien mielestä olisi loogista, että kahta suomen *i*-kirjainta vastaisi kaksi venäjän *u*-kirjainta. Vaihtoehdosta *uü* taas sanottiin, että sen valinta on perusteltavissa transkriptiosäännöillä.

5.4.1.3 KAKSOISVOKAALI YY

Suomen kaksoisvokaalin *yy* transkriptiolle annetaan erilaisia vaihtoehtoja transkriptio-ohjeistuksesta riippuen. Kahlan ja Vahroksen 1977 mallin mukaan sen voi välittää joko

muodossa *юу* tai *юю*. Kahlan vuoden 1988 mallin ja Ermolovičin mallin mukaan sen transkriptiolle olisi vain yksi vaihtoehto: *юу*.

Tehtävässä I kohdassa 13 vastaajien piti valita nimelle *Tyyne* sopiva transkriptio edellä mainittujen ohjeistusten väliltä. Vastaajista 24/34 valitsi Kahlan ja Vahroksen esittämän vaihtoehdon *Тююне*. Vaihtoehto *Тюуне* sai vähemmän kannatusta, sen valitsi 8/34 vastaajasta. Kaksi vastaajista oli ehdottanut omia vaihtoehtojaan *Тюунэ* ja *Тююнэ*, joissa *e*-kirjain välitetään eri tavalla, mutta kuitenkin *yy* jommankumman säännön mukaan.

Tehtävässä III kohdassa 1 vastaajien piti tunnistaa samaisen *Tyynen* alkuperäinen muoto transkriptiosta *Тююне*. Vastaajista 30/32 tunnistikin alkuperäisen muodon oikein. Samassa tehtävässä kohdassa 11 vastaajien piti tunnistaa *Nyyssösen* alkuperäinen muoto transkription *Нююссёнен* perusteella. Vastaajista 26/31 tunnisti alkuperäisen muodon.

Koehenkilöt perustelivat vastauksiaan, ja kävi ilmi, että eri vaihtoehtoihin oli päädytty osittain samoin perustein. Sekä välitystavan *юю* että *юу* valintaa perusteltiin sillä, että se vastaa transkriptiosääntöjä, on helpompi ääntää kuin toinen vaihtoehto ja vastaa suomalaista alkuperäistä muotoa. Vaikka vaihtoehto *юю* valittiinkin useammin, sai se myös negatiivista palautetta. Erään vastaajan mukaan tällainen kirjoitusasu näyttää hieman oudolta. Toisen vastaajan mukaan *юю* äännettäisiin *yjy*, joten sitä ei voisi tämän takia käyttää *yy:n* transkriptiossa.

5.4.1.4 KAKSOISVOKAALI ÄÄ

Suomen pitkälle *ää*:lle annetaan transkriptiosäännöissä kolme mahdollista välitysvaihtoehtoa. Jos *ää* sijaitsee nimen alussa, se pitäisi Kahlan ja Vahroksen 1977 vuoden mallin sekä Kahlan 1988 mallin mukaan transkriboida muodossa *ээ*. Ermolovič ehdottaa tässä tapauksessa joko muotoa *ээ* tai *яа*. Jos *ää* taas sijaitsee jossain muussa osassa nimeä, tulee se Kahlan ja Vahroksen mukaan transkriboida joko muodossa *яа* tai *яя*. Kahlan 1988 mallin ja Ermolovičin ohjeistuksen mukaan muissa asemissa käytetään välitystapaa *яа*.

Tehtävässä I kohdassa 5 vastaajien piti valita mielestään sopivin transkriptio nimelle *Hyvinkää*. Vastaajista 25/34 valitsi Kahlan ja Vahroksen mallin mukaisen muodon

Хювинкяя. Vastaajista 8/34 valitsi muodon *Хювинкяя*, joka on hyväksyttävä transkriptio kaikkien mallien mukaan. Vain yksi vastaaja oli valinnut malleista poikkeavan muodon *Хювинкээ*. Samassa tehtävässä vastaajien piti valita transkriptiomuodot myös nimille *Äänislinna* ja *Äyräpää*. *Äänislinnan* tapauksessa vastaajista 29/33 oli valinnut muodon *Яанислинна*, joka on hyväksyttävä vaihtoehto Ermolovičin mallin mukaan. Toisaalta erään vastaajan mielestä tämä muoto muistuttaa *Jänislinnaa*, ja voi aiheuttaa sekaannusta. Kolme vastaajista oli valinnut muodon *Эанислинна*, joka on kaikkien transkriptiosääntöjen mukainen. Erään vastaajan mielestä kumpikaan muoto ei ollut sopiva, näiden muotojen sijaan ehdotettiin kerran muotoa *Яянислинна*. Nimen *Äyräpää* kohdalla vastaajat valitsivat useimmiten Ermolovičin ohjeistuksen mukaisen muodon *Юряпяя*. Vastaajista 25/33 oli valinnut sen. Vastaajista 6/33 oli valinnut Kahlan ja Vahroksen mallin mukaisen tavan välittää nimi: *Эуряпяя*. Tässä tapauksessa pitkän *ää*:n transkriptio ei välttämättä ollut ainoa seikka joka vaikutti vastaajien valintoihin, vaan sen lisäksi nimen alussa sijaitsevan *ä*:n transkriptiotapa vaikutti valintaan.

Tehtävässä IV vastaajien piti transkriboida nimi *Räaseikköinen* mielensä mukaan. Vastaajista 13/29 valitsi täysin Kahlan ja Vahroksen esitystä vastaavan transkription *Рясейккёйнен*. Loput 16 vastaajaa taas poikkesivat jossain kohdin nimeä transkriptiosäännöistä. Näistä poikkeustapauksista 11/16 käytettiin pitkän *ää*:n välittämiseen *яя*-yhdistelmää. Kolmessa tapauksessa *ää* välitettiin yhdellä *я*-kirjaimella ja kahdessa tapauksessa muodossa *яа*. Näin ollen vastaajista yhteensä 24/29 halusi transkriboida *ää*:n muodossa *яя*.

Transkriptiovaihtoehtojen perusteluissa vastaajat pitivät sekä vaihtoehtoa *яа* että *яя* helposti äännettävinä, *яя*:ta tosin useammin. Molempia vaihtoehtoja perusteltiin myös sillä, että ne säilyttävät alkuperäisen ääntämisen. Vaihtoehdon *яа* valintaa perusteltiin myös sillä, että se noudattaa transkriptiosääntöjä. Vastaajat perustelivat myös sitä, miksi ei pitäisi käyttää muotoa *яя*. Heidän mukaansa se äännettäisiin *äjä*, eikä se näin sopisi kuvaamaan *ää*:tä.

Sanan alussa sijaitsevan *ää*:n transkriptiossa vastaajat perustelivat muodon *яа* valintaa sillä, että se oli sopivin ja helpoin vaihtoehto. Heidän mielestään kirjainyhdistelmä on vaikea välittää, mutta kyseinen vaihtoehto olisi siihen sopivin. Vaihtoehtoa *ээ*

perusteltiin sillä, että se noudattaa transkriptiosääntöjä. Harva kuitenkin valitsi tämän vaihtoehdon, ja vastaajat huomauttivat, että venäjän *я*-kirjain vastaa parhaiten suomen *ä*-kirjainta.

5.4.1.5 KAKSOISVOKAALI *ÖÖ*

Kaksoisvokaalille *öö* annetaan erilaisia vaihtoehtoja eri transkriptiokaavoissa. Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esityksen mukaan sen voi transkriboida joko muodossa *ëë* tai *ëo*. Ermolovičnin ja Kahlan 1988 mallien mukaan *öö* transkriboidaan aina muodossa *ëo*.

Pitkän *öö*:n transkriptiota tarkasteltiin kyselyn tehtävässä I kohdassa 11 nimen *Töölö* avulla. Testiryhmä sai valita kolmen vaihtoehdon joukosta mielestään sopivimman. Vaihtoehtoina olivat Kahlan ja Vahroksen esityksen mukainen transkriptio *Tëënlë*, kaikkien mallien mukaan hyväksyttävä muoto *Tëolë* ja malleista poikkeava muoto *Tëlo*, joka esiintyi aineistossa.

Vastaajista 26/34 valitsi Kahlan ja Vahroksen esittämän vaihtoehdon *Tëënlë*. Loput kahdeksan vastaajaa valitsivat kaikkia sääntöjä noudattavan transkription *Tëolë*. Kukaan vastaajista ei valinnut säännöistä poikkeavaa transkriptiovaihtoehtoa.

Suosituinta vaihtoehtoa *Tëënlë* perusteltiin sillä, että se tuntuu sopivalta, on helpompi lausua ja vastaa alkuperäistä ääntämisasua. Myös toista vaihtoehtoa *Tëolë* selitettiin sillä, että se on helpompi lausua kuin muut ja välittää suomalaisen ääntämisasun. Näitä perusteluja tosin oli vähemmän kuin edellisellä transkriptiotavalla. Vastaajat olivat valinneet vaihtoehdon *Tëolë* myös sillä perusteella, että se noudattaa transkriptiosääntöjä. Vasta-argumenttina transkriptiotavalle *ëë* esitettiin, että venäjän kielessä kaksi *ë*-kirjainta ei voi sijaita peräkkäin.

5.4.2 *E*-KIRJAIN

Kahlan ja Vahroksen 1977 mallin ja Ermolovičnin mallin mukaan suomen *e*-kirjain transkriboidaan nimen alussa venäjän kirjaimella *э* ja muissa asemissa muodossa *e*. Kahlan 1988 kaavan mukaan *e* transkriboidaan muodossa *э* nimen alussa ja myös silloin, kun se sijaitsee jonkin muun vokaalin kuin *i*:n jälkeen. Konsonantin jäljessä *e* transkriboidaan venäjän *e*:llä.

Tehtävässä I vastaajien piti valita mielestään sopiva transkriptiomuoto nimille *Päijänne* ja *Jere*. Nimen *Päijänne* tapauksessa kahdessa transkriptiovaihtoehdossa *e*-kirjain oli välitetty kirjoitusasussa *e* ja yhdessä vaihtoehdossa muodossa *э*. Vastaajista 2/34 oli valinnut tämän poikkeavan kirjoitusasun *Пяйәннэ*. Eräs vastaaja oli myös ehdottanut näiden vastausvaihtoehtojen lisäksi muotoa *Пяйәнэ*, ja eräs muotoa *Пяйәннэ*. Loput vastaajista olivat valinneet muodon, jossa *e*-kirjain oli transkriboitu *e*:lla. Nimen *Jere* tapauksessa vastausvaihtoehtoina oli vain muotoja, joissa *e* oli välitetty *e*-kirjaimella. Tästä huolimatta eräs vastaaja oli ehdottanut näiden muotojen tilalle vaihtoehtoa *Йерэ*.

Tehtävässä II kohdassa 6 vastaajien piti tunnistaa transkriptiosta *Эмми* nimen alkuperäinen muoto, eli *Emmi*. Lähes kaikki tunnistivat nimen, mutta yksi vastaajista luuli alkuperäistä muotoa *Ämmiksi*. Samanlaisia ongelmia oli kyselyn muissa tehtävissä. Tehtävässä III kohdassa 9 eräs vastaaja luuli nimen *Enontekiö* transkriptiota *Энонтэкиё* *Änöntekiöksi*. Myös *Elsistä* luultiin *Älsiseksi* samassa tehtävässä.

Tehtävässä IV vastaajien piti itse transkriboida suomalaiset erisnimet. Tämän tapaisessa tehtävässä venäjän *э*-kirjaimen käyttäminen suomen *e*:n vastineena muuallakin kuin nimen alussa yleistyi hieman. Nimen *Kiihtelysvaara* kohdalla vastaajista 24/29 välitti nimen sääntöjen mukaan, mutta viidestä säännöistä poikkeavasta transkriptiosta kolmessa tapauksessa *e*-kirjain oli transkriboitu *э*:lla: kahdesti käytettiin muotoa *Киухтэлюсваара* ja kerran muotoa *Киухтэлусваара*. Nimi *Siimes* oli kahdesti transkriboitu muodossa *Сиимэс*. Nimen *Rääseikköinen* tapauksessa nimi oli kerran transkriboitu muodossa *Ряясэиккёйнэн*, mutta muissa 28 tapauksessa suomen *e*-kirjain oli transkriboitu sääntöjen mukaisesti venäjän *e*-kirjaimella. Nimen *Röntteikkösalmi* kohdalla oli kerran päädytty transkriptioon *Рёнттэйккёсалми*, muissa tapauksissa oli kuitenkin käytetty *e*:n vastineena *e*-kirjainta. Nimi *Pertti* oli 3/29 tapauksessa välitetty muodossa *Пэртти*, muuten *e* oli transkriboitu *e*:lla. Nimen *Elmo* kohdalla tarkasteltiin nimen alussa sijaitsevan *e*:n transkriptiota. *Elmo* oli 23/29 tapauksessa transkriboitu sääntöjen mukaan kirjoitusasussa *Элмо*, muissa tapauksissa oli käytetty muotoa *Елмо*. Joillekin vastaajille on siis epäselvää, milloin käytetään *e*-kirjainta ja milloin *э*-kirjainta suomen *e*:n vastineena.

5.4.3 Y-KIRJAIN

Suomen y-kirjaimelle ei ole vastaavaa äännettä venäjän kielessä, joten sen transkriptio on tuottanut hankaluuksia. Kahlan ja Vahroksen sekä Kahlan 1988 mallien mukaan y-kirjaimen transkriptiossa käytetään venäjän ю-kirjainta. Myös Ermolovičin transkriptiomallin mukaan y-kirjaimen voi välittää muodossa ю. Tämän ohella hän ehdottaa vaihtoehtoista välittämistapaa ŷ. Lisäksi hänen kaavansa mukaan y-kirjaimen voi transkriboida venäjän y-kirjaimella, mikäli y sijaitsee ä- tai ö-kirjaimen jälkeen. Myös Kahlan ja Vahroksen ohjeistuksessa sanotaan, että y-kirjaimen voi välittää venäjän kirjaimella y, mikäli se sijaitsee ä- tai ö-kirjaimen jälkeen.

Tehtävässä I kohdassa 2 vastaajien piti valita sopivin transkriptiomuoto nimelle *Yrjö*. Kolmessa valittavista vaihtoehtoista y-kirjain on transkriboitu muodossa ю ja yhdessä muodossa ŷ. Kaikki vastaajista valitsivat jonkin ю-kirjaimella transkriboiduista muodoista, suurin osa vaihtoehdon *Юрьё*. Yksi vastaajista ehdotti näiden vaihtoehtojen lisäksi muotoa *Урьё*.

Tehtävässä IV vastaajien piti transkriboida nimet *Ylistaro*, *Ylppö* ja *Yrjölä* oman mielensä mukaan. Nimessä *Ylistaro* y-kirjain transkriboitiin ю-kirjaimena 28/29 tapauksessa. Yksi vaihtoehto oli transkriboida suomen y-kirjain venäjän y-kirjaimella. Nimen *Ylppö* kohdalla y-kirjain välitettiin kirjaimella ю 28/30 tapauksessa. Kerran ehdotettiin y-kirjainta ja kerran merkitsemistapaa ŷю. Nimen *Yrjö* tapauksessa y-kirjain välitettiin muodossa ю 27/30 tapauksessa. Muotoa ŷю ehdotettiin kaksi kertaa ja muotoa y yhden kerran.

Näyttää siltä, että venäläiset lukijat suosivat suomen y-kirjaimen välittämisessä useimmiten venäjän kirjainta ю. Vastaajat perustelivat tätä sillä, että ю on lähimpänä suomen y-äännettä, vaikka se ei olekaan täysin vastaava. Kun täysin vastaavaa äännettä ei löytynyt, valittiin ю, koska se on vastaajien mielestä myös helppo ääntää. Vaihtoehtoa *ŷрьё* ei pidetty sopivana, koska ŷ vastaa suomen j-äännettä.

5.4.4 Ä-KIRJAIN

Suomen ä-äänteelle ei ole vastinetta venäjän kielessä. Transkriptio-ohjeistukset suosittelevat välittämään ä-kirjaimen venäjän я-kirjaimella, mikäli ä esiintyy keskellä

sanaa tai sanan lopussa. Jos *ä* sijaitsee sanan alussa, se välitetään venäjän *э*-kirjaimella kaikkien transkriptiosääntöjen mukaan. Tosin Ermolovičin mukaan *ä*-kirjain voidaan transkriboida myös sanan alussa muodossa *я*.

Tehtävässä I kohdassa 12 vastaajien piti valita sopiva transkriptiomuoto nimelle *Äyräpää*. Yhtenä vaihtoehtona oli *Эуряпя*, joka on Kahlan ja Vahroksen mallin mukainen. Muut vaihtoehdot *Юряпя* ja *Яйряпя* taas ovat molemmat mahdollisia transkriptioita Ermolovičin ohjeistuksen mukaan. Vastaajista 6/33 valitsi Kahlan ja Vahroksen tarjoaman vaihtoehdon, jossa *ä* välitetään *э*-kirjaimen avulla. Suurin osa vastaajista 25/33 oli valinnut vaihtoehdon *Юряпя*. Vaihtoehdon *Яйряпя* oli valinnut vain kaksi vastaajaa. Tämän perusteella näyttäisi siltä, että venäläiset lukijat tahtoisivat transkriboida *ä*-kirjaimen myös sanan alussa kirjaimen *я* avulla. Voi olla, että sanan alussa sijaitsevaa *э*-kirjainta pidetään yleensä *e*-kirjaimen vastineena.

Tehtävässä II vastaajien piti tunnistaa nimen *Киттиля* (*Kittilä*) oikea muoto. Vastaajista 27/29 tunnistikin alkuperäisen muodon. Erään vastaajan mukaan alkuperäinen muoto olisi ollut *Kittilia*. On hankala sanoa, johtuuko tällainen kirjoitusasu esimerkiksi siitä, että venäjän *я*-kirjainta käytetään myös suomen *ja*-yhtymän transkriptiossa.

Tehtävässä III oli monia *ä*-kirjaimen sisältäviä nimiä: vastaajien tuli tunnistaa nimien *Кярккяйнен* (*Kärkkäinen*), *Нильсия* (*Nilsiä*), *Пиексамяки* (*Pieksämäki*), *Сяръессало* (*Särjessalo*), *Суеттелёселькя* (*Siettelöselkä*), *Мюллюля* (*Myllylä*) ja *Палохейня* (*Paloheinä*) alkuperäiset muodot. *Kärkkäisen* tunnisti 25/32 vastaajasta. Vastaajilla tosin ei ollut vaikeuksia tunnistaa *ä*-kirjainta, vaan vaikeudet johtuivat muista kirjaimista. Eräällä vastaajalla oli vaikeuksia tunnistaa nimen alkuperäinen muoto, sillä hän oletti sen olevan *Karjalainen*. Nimi voikin olla siis venäläisen lukijan mielestä vaikeasti luettava. *Nilsiän* tunnisti 29/32 vastaajasta. Ne, jotka eivät tunnistanee nimeä, olettivat sen olevan *Nilsija*, *Nilsijä* tai *Nilsia*. Kaksi ensimmäistä muotoa on selitettävissä sillä, että venäjän *я*-kirjainta käytetään myös suomen *ja*- ja *jä*-yhtymien transkriptiossa. Nimi *Pieksämäki* oli tehtävässä transkriboitu poikkeavalla tavalla *Пиексамяки*, eli ensimmäinen *ä*-kirjain oli korvattu *a*-kirjaimella. Joskus käännoksissä esiintyy transkriptioratkaisuja, joissa yksi nimen *ä*-kirjaimista on välitetty *a*-kirjaimen avulla. Tämä muoto vaikutti huomattavasti nimen alkuperäisen muodon tunnistamiseen,

sillä vain 6/31 vastaajasta oli tunnistanut sen. Suurin osa vastaajista oletti nimen olevan *Pieksamäki*, niin kuin se transkription perusteella onkin. Kerran oli ehdotettu muotoa *Pieksamjaki*. Nimen *Särjessalo* taas oli tunnistanut 25/31 vastaajasta. Suurin osa vastaajista tunnisti ä-kirjaimen, mutta myös muotoja *Sarjasalo* ja *Siarjessalo* ehdotettiin. Muissa poikkeuksissa ei ollut ongelmia я-kirjaimen tunnistamisessa ä-kirjaimeksi. *Siettelöselän* tunnisti 23/31 vastaajasta. Yksi vastaaja luuli nimen olevan *Siettelöselkja* ja kaksi *Siettelöselkjä*. Nimen *Myllylä* oli tunnistanut 30/31 vastaajasta. Nimen *Paloheinä* alkuperäisen muodon taas oli tunnistanut 21/29 vastaajasta. Yksi vastaajista oletti viimeisen я-kirjaimen kuvaavan *jä*-yhtymää ja yksi *ja*-yhtymää. Kuten jo aiemmin todettiin, tehtävän II kohdassa 6 *Emmin* transkriptiota Эмму luultiin Ämmiksi. Myös parissa muussa tapauksessa joillakin vastaajilla oli vaikeuksia tunnistaa nimen alussa esiintyvä ə-kirjain suomen e-kirjaimeksi. Tällaisia väärinkäsityksiä voi tulla, kun suomen eri kirjaimille on samoja transkriptiovaihtoehtoja venäjän kielessä.

Tehtävässä IV kodassa 7 vastaajien piti itse transkriboida nimi *Yrjölä*. Yli puolet 16/29 vastaajista transkriboi nimen jonkin säännön mukaan, jolloin myös ä-kirjain oli transkriboitu sääntöjen mukaan muodossa я. Vastaajista 13/29 poikkesi säännöistä jollain tapaa, mutta viidessä tapauksessa ä-kirjain oli transkriboitu a-kirjaimella eikä я-kirjaimella. Näin ollen osa lukijoista käyttää välitystapaa ä = a, jota esiintyy myös käännöksissä.

Vastaajat siis useimmiten tunnistavat я-kirjaimen suomen ä-kirjaimeksi, vaikka sekaannuksia tapahtuukin erityisesti *ja*- ja *jä*-yhtymien kanssa. Lukijat myös itse käyttävät transkriboidessaan eniten я-kirjainta ä:n vastineena. Joskus käytetään ä:n vastineena a-kirjainta, erityisesti sellaisissa nimissä, jotka sisältävät ö-, y- tai toisen ä-kirjaimen. Tästä huolimatta vastaajat eivät tunnista transkriptiossa ä-kirjaimen vastineena käytettyä a-kirjainta suomen ä-kirjaimeksi.

Transkription perusteluissa vastaajat kertoivat, että heidän mielestään ääntämykseltään venäjän я-kirjain vastaa suomen ä-kirjainta parhaiten. Myös nimen alussa esiintyvää я-kirjainta pidettiin sopivimpana vaihtoehtona. Sitä perusteltiin myös transkriptiosääntöjen noudattamisella. Toisaalta nimen alussa esiintyvää ä-kirjaimen vastinetta ə pidettiin myös hyväksyttävänä välitystapana, koska se on transkriptiosääntöjen mukainen.

5.4.5 Ö-KIRJAIN

Kaikkien tutkielmassa mukanaolevien transkriptiosääntöjen mukaan suomen ö-kirjain transkriboidaan muodossa *ě*, esiintyi se missä kohdassa nimeä tahansa. Kuitenkin tästä säännöstä saatetaan poiketa käänöksissä.

Tehtävässä I kohdassa 2 vastaajien piti valita mielestään sopiva transkriptio nimelle *Yrjö*. Vaihtoehtojen joukossa oli muoto *Юрѣ*, jossa *ö* oli transkriboitu kirjaimella *e*, tällaista säännöistä poikkeavaa käytäntöä näkee joskus käänöksissä. Kuitenkin vain 1/34 vastaajasta oli valinnut kyseisen vaihtoehdon. Muissa tapauksissa oli valittu vaihtoehto, jossa *ö* välitetään *ě*-kirjaimella. Vastaajien piti valita kohdassa 3 transkriptio nimelle *Väinö*. Vaihtoehtoina olivat transkriptiot, joissa *ö* oli välitetty *ě*:lla, *e*:lla tai *o*:lla. Vastaajista 26/34 valitsi vaihtoehdon, jossa oli käytetty sääntöjenmukaisesti *ě*-kirjainta. Vastaajista 6/34 valitsi *o*-kirjaimen sisältävän muodon ja kaksi vastaajaa valitsi transkription, jossa oli käytetty *e*-kirjainta. Samassa tehtävässä kohdassa 11 vastaajien piti valita transkriptiomuoto nimelle *Töölo*. Yksi vaihtoehto oli *Тѣло*, jossa viimeinen *ö*-kirjain oli transkriboitu kirjaimella *o*, myös tällaista käytäntöä esiintyy joskus käänöksissä. Yksikään vastaajista ei kuitenkaan valinnut tätä säännöistä poikkeavaa vaihtoehtoa. Vastaajista 26/34 valitsi vaihtoehdon, jossa kaikki *ö*-kirjaimet oli transkriboitu muodossa *ě*.

Tehtävässä II vastaajien piti tunnistaa nimien *Энонтекиѳ* (*Enontekiö*), *Нююссѳнен* (*Nyüssönen*) ja *Сиеттелѳселькѳ* (*Siettelöselkä*) alkuperäiset muodot. Enontekiön tunnisti 22/31 vastaajasta. Vastaajasta viisi luuli kyseessä olevan *Enontekijö*, myös muotoa *Enontekie* ehdotettiin. Nimen *Nyüssönen* kohdalla 26/31 tunnisti nimen alkuperäisen muodon. Vastaajista neljä piti alkuperäisenä nimenä muotoa *Nyüssenen*. Myös muotoa *Nyössönen* ehdotettiin kerran, mutta se voi tosin olla vain kirjoitusvirhe. Nimen *Siettelöselkä* alkuperäisen muodon tunnisti 23/31 vastaajasta. Niillä, jotka eivät tunnistaneet nimen oikeaa muotoa, ei kuitenkaan ollut vaikeuksia tunnistaa nimestä yksittäistä *ě*-kirjainta *ö*-kirjaimeksi. Vain yksi vastaaja ehdotti nimen alkuperäiseksi muodoksi *Sietteleselkää*. On hankala sanoa, miksi venäläiset lukijat joskus tulkitsevat *ě*-kirjaimen suomen *e*-kirjaimeksi. Tietenkin kirjaimet muistuttavat toisiaan, eikä venäläisessä tekstissä yleensä ole tapana merkitä *ě*-kirjainta, vaan käytetään sen sijaan

e-kirjainta. Ehkä sekaannukseen vaikuttaa myös se, ettei venäjän kielessä ole mitään suomen *ö*-äännettä tarkasti vastaavaa äännettä.

Tehtävässä IV vastaajien piti itse transkriboida erilaisia *ö*-kirjaimen sisältäviä nimiä. Kohdassa 6 vastaajien piti transkriboida *Ylppö*. Yhteensä 23/30 vastaajasta transkriboi *ö*-kirjaimen *ë*-kirjaimella, ja vain yksi näistä vastaajista oli poikennut muuten transkriptiosäännöistä. Loput vastaajista olivat poikenneet säännöistä ja välittäneet *ö*-kirjaimen kuusi kertaa *o*-kirjaimen avulla ja kerran *e*-kirjaimen avulla. Nimen *Räüseikköinen* kohdalla oli käytetty *ö*-kirjaimen välittämiseen neljä kertaa *o*-kirjainta ja kerran *e*-kirjainta. Muissa 24 tapauksessa oli käytetty *ë*-kirjainta, vaikka kaikki transkriptiot eivät olleetkaan muuten kokonaan sääntöjen mukaisia. Nimen *Röntteikkösalmi* kohdalla vastaajilla oli selkeästi vaikeuksia transkriptiossa, luultavasti koska nimi on niin pitkä, ja se sisältää monia vaikeita kohtia. Jotkut vastaajat olivatkin jättäneet nimen transkription kesken. Suurin osa vastaajista (17/28) myös poikkesi säännöistä tämän nimen kohdalla. Loput 11 olivat transkriboineet nimen hyväksyttävästi kaikkien sääntöjen mukaan. Kuitenkin yhteensä 22/28 vastaajasta käytti *ö*:n transkriptioon *ë*-kirjainta. Tästä poiketen kolme vastaajaa oli välittänyt yhden tai molemmat *ö*-kirjaimet *ë*:n sijaan *o*-kirjaimella. Vähemmän oli käytetty *ö*:n vastineena venäjän *e*-kirjainta.

Tuloksien perusteella näyttää siltä, että suurin osa vastaajista transkriboi *ö*-kirjaimen *ë*-kirjaimella. Jos *ë*:ta ei käytetä, käytetään enemmän *o*-kirjainta kuin *e*-kirjainta. Vastaajat antoivat valinnoilleen joitakin perusteluja. *Ë*-kirjain valittiin, koska se on luonnollisin vaihtoehto, se on sääntöjenmukainen ja vastaa alkuperäistä *ö*-kirjainta. Venäläiset lukijat myös yleensä lausuvat suomen *ö*:n tällä tavalla. *Ö*:n välittämistä *o*-kirjaimen avulla perusteltiin sillä, että näin nimi olisi helpompi lausua, vaikka se ei olisi ääntämykseltään kaikkein lähimpänä alkuperäistä. Joidenkin mielestä tämä vaihtoehto taas vastasi tarpeeksi alkuperäistä ääntämistä. *Väinö*-nimen kohdalla *ö*:n transkriboimista *e*-kirjaimella perusteltiin sillä, että näin paino tulee oikeaan kohtaan nimessä. Venäjän *ë* on aina painollinen, mutta suomen kielessä paino on aina ensimmäisellä tavulla. Näin ollen *ë* vaihtaisi painon paikkaa nimessä. Eräälle vastaajalle *Вяйне* taas oli lapsuudesta tuttu transkriptiomuoto. Tämä on osoitus siitä, että totutut

transkriptiomallit, niin virheelliset kuin onnistuneetkin pysyvät mielessä ja käytössä pitkään.

5.5 MITÄ MALLIA TULISI KÄYTTÄÄ?

Tietyn transkriptiomallin suosimista läpi kyselyn voisi pitää osoituksena kyseisen transkriptiomallin toimivuudesta. Jotkin kyselyn transkriboiduista nimistä voivat kuitenkin olla hyväksyttäviä kahden tai useamman transkriptio-ohjeistuksen mukaan. Tällaisissa tapauksissa ei siis voida osoittaa, mitä tiettyä kaavaa vastaaja on käyttänyt. Toisaalta transkriptiokaavat kilpailevat lukijan valinnasta keskenään, mutta sen lisäksi ne kilpailevat myös kaavoista poikkeavien transkriptiovaihtoehtojen kanssa.

Useimmissa tapauksissa vastaajien valinta on ollut melko selkeä. Tehtävässä I enemmistö vastaajista valitsee tietyn transkriptiovaihtoehdon, kuten myös tehtävässä IV, vaikka siinä säännöistä poikkeavien vaihtoehtojen käyttö lisääntyikin hieman. Koehenkilöiden vastauksista näkee, että jokaisella transkriptio-ohjeistuksella on hyvät ja huonot puolensa. Koehenkilöiden vastausten pohjalta voidaan siis tehdä päätelmiä, mitä parannettavaa nykyisissä transkriptio-ohjeistuksissa vielä olisi. Koehenkilöiden vastauksista voisi siis saada ideoita toimivamman transkriptiomallin kehittämiseen.

Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esitys on koehenkilöiden vastausten perusteella suhteellisen toimiva. Kaikki kaavan vaihtoehdot eivät kuitenkaan miellyttäneet vastaajia. Kahlan ja Vahroksen suositukset pitkien *ii-* ja *ee-*vokaalien transkriptiot eivät saaneet juurikaan kannatusta vastaajilta. Näiden lisäksi vastaajat halusivat transkriboida *je-* ja *jo-*yhtymät sekä sanan alussa sijaitseen *ä-*kirjaimen ja pitkän *ää:*n eri tavalla kuin Kahla ja Vahros ovat ajatelleet. Jonkin verran vastaajilla on eriäviä mielipiteitä *лб-*kirjaimen käytön tarpeellisuudesta ja *ü-*kirjaimen käytöstä vokaali + *i-*yhtymien transkriptiossa.

Sen sijaan vastaajat käyttävät mielellään juuri Kahlan ja Vahroksen esittämiä vaihtoehtoja pitkien *yy-*, *ää-* ja *öö-*vokaalien transkriptiossa. Suurin osa vastaajista valitsi kysyttäessä *юю-*, *яя-* ja *ëë-*vaihtoehdot, joita muut transkriptiokaavat eivät tarjoa. Tämän lisäksi muiden *j-*alkuisten yhtymien (paitsi *je* ja *jo*) transkriptiossa suosittiin Kahlan ja Vahroksen tarjoamia vaihtoehtoja.

Joissain tapauksissa D. I. Ermolovič'in transkriptiokaava antaa samanlaisia ehdotuksia suomalaisten kirjaimien transkriptiolle kuin Kahlan ja Vahroksen kaava. Esimerkiksi kaikkien *j*-alkuisten yhtymien paitsi nimen alussa sijaitsevan *jö:n* välittäminen on yhtenevää molemmissa kaavoissa. Tämän lisäksi yksittäisten *e-* ja *ö-*kirjaimien transkriptio tapahtuu samalla tavalla. Näiden kirjaimien ja kirjainyhtymien kohdalla koehenkilöt ovat siis valinneet samalla tavalla kuin Kahlan ja Vahroksen ohjeistuksen kohdalla.

Ermolovič'in kaava antaa vaihtoehdoisen välitystavan pitkälle *ii:lle*, kyseinen kirjoitusasu *uu* onkin huomattavasti suositumpi vastaajien kesken. Vastaajat näyttävät myös suosivan Ermolovič'in tapaa transkriboida *ä-*kirjain sanan alussa muodossa *я* ja *ää* muodossa *яа*. Sen sijaan Ermolovič'in suositukset pitkän *yy:n*, *ää:n* ja *öö:n* transkriptiosta eivät ole läheskään yhtä suosittuja kuin Kahlan ja Vahroksen ehdottamat mallit. Tästä huolimatta Ermolovič'in mallia voidaan pitää yhtä toimivana kuin Kahlan ja Vahroksen esitystä, vaikka niitä suositaankin eri syistä.

Kahlan vuoden 1988 malli poikkeaa joiltain osin muista transkriptiomalleista, mutta yhteisiä piirteitä on myös olemassa. Yhteistä muiden mallien kanssa ovat muun muassa *e-*kirjaimen, *ja-*, *je-* ja *ju-*yhtymän, *y-*, ja *ö-*kirjaimien transkriptiot. Kahlan 1988 mallissa pitkät vokaalit *yy*, *ää* ja *öö* neuvotaan transkriboimaan samalla tavalla kuin Ermolovič'illä. Pitkän *ii:n*, *ä-* ja *l-*kirjaimien transkriptio taas on samanlainen kuin Kahlan ja Vahroksen 1977 kaavassa. Näin ollen voidaan muita transkriptiokaavoja tarkastelemalla ja vertailua tekemällä todeta, että vastaajat hyväksyvät Kahlan 1988 kaavasta *e-*kirjaimen, *ja-* ja *ju-*yhtymän sekä *y-* ja *ö-*kirjaimien transkription.

Näiden lisäksi Kahlan 1988 mallissa on muista ohjeistuksista poikkeavat kirjoitusasut yhtymille *jo*, *jä* ja *jö*. Näistä vastaajat pitivät *jo:n* transkriptiota toimivampana kuin muiden kaavojen vaihtoehtoja, mutta *jä:n* ja *jö:n* välittämiseen ehdotettuja vaihtoehtoja ei käytetty. Koehenkilöiden vastausten perusteella Kahlan 1988 malli ei siis ole yhtä käytetty kuin muut transkriptiomallit. Ermolovič'in ohjeistus sekä Kahlan ja Vahroksen 1977 esitys ovat melko tasaväkisiä, mutta näitä ohjeistuksista vastaajat suosivat eri syistä.

Yhtäkään transkriptiomallia ei siis käytetty yhteneväisesti kaikkien kirjaimien ja kirjainyhitymien transkriptioon. Näyttää siltä, että venäläisten lukijoiden mielestä toimiva transkriptiomalli olisi eräänlainen yhdistelmä kaikista tutkimuksessa mukana olevista malleista ja lisäksi mukaan tulisi ottaa joitain kaavoista poikkeavia transkriptiotapoja.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää venäläisten lukijoiden mielipiteitä suomalaisten erisnimien transkriptiosta ja olemassa olevien transkriptiosääntöjen toimivuudesta. Melko runsaan vastaajamäärän ansiosta transkriptiomallien toimivuudesta voidaan tehdä joitakin johtopäätöksiä.

Käytössä olevia transkriptiomalleja voidaan pitää yleisesti melko toimivina, sillä vastaajat valitsivat useimmissa tapauksissa mieluummin sääntöjen mukaisen transkription kuin säännöistä poikkeavan transkription. Transkriptiomallien toimivuus näkyy myös vastaajien antamissa perusteluissa: suurin osa transkriptiomalleja koskevista kommenteista oli myönteisiä. Koehenkilöiden vastauksista näkee myös, että transkriptiomallit täyttävät tärkeimmän tehtävänsä, eli nimen alkuperäisen muodon välittämisen. Sääntöjen mukaan transkriboitujen nimien avulla nimen alkuperäinen muoto tunnustetaan huomattavasti paremmin kuin säännöistä poikkeavista transkriptiovaihtoehdoista.

On olemassa myös sellaisia tapauksia, joissa vastaajat valitsivat mieluummin säännöistä poikkeavan transkriptiovaihtoehdon. Tämä kertoo siitä, että käytössä olevissa säännöissä olisi vielä parantamisen varaa. Jos jotain transkriptiomenetelmää ei haluta käyttää, tarkoittaa se melko varmasti sitä, ettei kyseinen menetelmä ole täysin toimiva. Tämä koskee kyselyn perusteella erityisesti *j*-alkuisten yhtymien välittämistä. Niiden transkriptiossa vastaajat halusivat poiketa säännöistä. Vastaajilla oli myös vaikeuksia tunnistaa transkriboiduista nimistä *j*-alkuiset yhtymät. Toisaalta sellaiset poikkeavat transkriptiokäytännöt, joita käänöksissä joskus näkee, selkeästi hämäsivät vastaajia. Poikkeavasti välitettyjen kaksoiskonsonanttien ja -vokaalien sekä esimerkiksi *ä*-kirjaimen takia vastaajat pystyivät vain harvoin tunnistamaan nimen alkuperäisen muodon.

Koehenkilöiden valintojen perusteluista näkee, että vastaajat ovat miettineet valintoja tehdessään samoja asioita kuin transkriptiota ja erisnimien ominaisuuksia pohtineet tutkijatkin. Erisnimen alkuperäisen muodon välittymistä pidettiin hyvin tärkeänä sopivinta transkriptiomuotoa valittaessa. Samoin erisnimen ääntämisen välittymistä pidettiin merkittävänä valintatekijänä. Monet tutkijat ovat olleet sitä mieltä, että

vieraiden erisnimien kirjoitusasua saa muuttaa, jotta nimi olisi helpompi lukea ja hahmottaa. Myös lukijat perustelivat valintojaan monesti sillä, että tietty vaihtoehto oli helpompi lukea tai ääntää tai tuntui luonnollisemmalta kuin jokin toinen vaihtoehto. Jotain transkriptiota saatettiin pitää huonona, jos se oli liian vaikea. Vieraan erisnimen kirjoitusasun helppoudella on siis todella merkitystä joillekin lukijoille.

Erisnimiin perehtyneiden tutkijoiden mielestä vierasperäisen nimen kirjoitusasua saa muuttaa myös siinä tapauksessa, jos se herättää lukijassa ei-toivottuja mielikuvia. Kyselyssä perusteltiin transkriptiota vain kerran sillä, että toisenlainen transkriptio voisi antaa nimelle toisen merkityksen. Tässä oli kyse kaksoiskonsonanttien välittämisestä. Kuten testin perusteella huomattiin, jos toisen kaksoiskonsonanteista jättää välittämättä, lukijoiden on lähes mahdoton päätellä nimen alkuperäistä muotoa oikein. *Äänislinnan* transkriptiota valittaessa eräs lukija kertoi, että vaihtoehto *Яанислинна* tuo mieleen *Jänislinnan*, mutta tästä huolimatta vastaaja valitsi kyseisen vaihtoehdon, koska piti sitä oikeana. Näyttää siltä, etteivät muut kyselyssä mukana olleet nimet muuten herättäneet lukijoissa erikoisia mielikuvia.

Tutkijoiden mukaan erisnimen kirjoitusasu saa näyttää vieraalta, kun sitä käytetään jossain muussa kieliympäristössä. Näin olisi siis perusteltua käyttää kohdekielen normeista poikkeavia kirjainyhdistelmiä ja kirjoitustapoja. Suomalaisten erisnimien transkriptio-ohjeistukset sisältävät paljon sellaisia kirjainyhdistelmiä, jotka eivät ole luonnollisia venäjän kielelle, kuten esimerkiksi *ëë* ja *ьйо* tai *юю*. Joissain tapauksissa vastaajat kommentoivat, ettei jotain muotoa voi käyttää, koska se on vastoin venäläistä kirjoitustapaa, eli jokin kirjain ei voisi esiintyä tietyssä kohtaa sanaa tai jonkin muun kirjaimen kanssa. Joitain yhdistelmiä, kuten kaksoiskonsonantteja, pidettiin mahdottomana lausua. Joidenkin tutkijoiden mukaan vieras erisnimi ei saisi olla niin vaikea, ettei sitä pystyisi ääntämään. Toisaalta vaikka vastaajat arvostelivatkin venäjän kielen normeista poikkeavia muotoja, suurin osa kuitenkin hyväksyi niiden käytön ja tunnisti niiden avulla suomalaisen nimen alkuperäisen muodon. Voi olla, että lukijat hyväksyivät jotkin kielen normeista poikkeavat transkriptiovaihtoehdot, sillä ne olivat transkriptiosääntöjen mukaisia. Näin ollen nimestä ei aina tarvitse tehdä liian tuttua tai helppoa, sillä se voi vaarantaa nimen alkuperäisen muodon tunnistamisen.

Kyselystä kävi ilmi, että jotkin transkriptiomallit olivat suosittumia kuin toiset. Kahlan ja Vahroksen vuoden 1977 esitystä sekä Ermolovič'in mallia suosittiin enemmän verrattuna Martti Kahlan vuoden 1988 transkriptiomalliin. Tämä kävi ilmi sellaisissa transkriptiotapauksissa, joille Kahlan 1988 mallissa tarjottiin muista malleista poikkeavaa transkriptiota. Aiemmassa tutkimuksessani kävi ilmi, ettei Kahlan 1988 mallia käytetä käännöksissäkään yhtä usein kuin muita malleja. Toisaalta kyselyn avulla paljastui yksi tapaus, jossa Kahlan 1988 mallia pidettiin parempana kuin muita malleja. Kyseessä on *jo*-yhtymän transkriptio, silloin kun se sijaitsee nimen keskellä, konsonantin jälkeen. Kaikissa kyselyssä mukana olleissa transkriptio-ohjeistuksissa on siis jotain hyvää. Kahlan ja Vahroksen sekä Ermolovič'in malleja käytettiin lähes yhtä usein, vaikka joidenkin kirjaimien ja kirjainyhtymien kohdalla niiden transkriptiosuosituksukset poikkesivatkin toisistaan.

Vaikka yhtäkään kaavaa ei käytetty täysin johdonmukaisesti kaikkien kirjaimien ja kirjainyhtymien transkriptiossa, lukijoiden vastaukset herättävät kuitenkin toiveita yhtenäisestä transkriptiosta. Mikään transkriptiokaavoista ei ollut täysin toimiva, vaikka suurin osa niiden sisältämistä vaihtoehdoista hyväksyttiin. Lukijoiden vastausten perusteella suomalaisten erisnimien transkriptiota täytyy vielä miettiä tarkemmin. Loppujen lopuksi on kääntäjän valinta, mitä kaavaa tämä käyttää, mutta lukija on se, jonka täytyy yrittää tunnistaa nimet transkription perusteella. Asiaa olisi hyvä tutkia lisää suuremman vastaajamäärän avulla, jolloin tuloksien perusteella voisi tehdä tarkempia johtopäätöksiä.

LÄHTEET

Aineistolähteet

Hotakainen, Kari 2002. *Juoksuhaudantie*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto 1983. *Hirtettyjen kettujen metsä*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto.1990. *Hurmaava joukkoitsemurha*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto 1975. *Jäniksen vuosi*. Espoo: Weilin+Göös.

Paasilinna, Arto 1988. *Suloinen myrkynkeittäjä*. Helsinki: WSOY.

Куломаа, Юкка 2006. *Финская оккупация Петрозаводска 1941 – 1944*. Перевод: Ю.М. Килин. Петрозаводск: А. Н. Ремизов.

Паасилинна, Арто 2006. *Год зайца*. Перевод: И. Урецкий. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Паасилинна, Арто 2001. *Лес повешенных лисиц*. Перевод: С. Зайкова. Издательство Независимая Газета.

Паасилинна, Арто 2008. *Нежная отравительница*. Перевод: Е. Хохлова. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Паасилинна, Арто 2006. *Очаровательное самоубийство в кругу друзей*. Перевод: А. Воронкова. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Хотакайнен, Кари 2004. *Улица оконная*. Перевод: И. Урецкий. Санкт-Петербург: Азбука.

Tutkimuskirjallisuus

Ainiala, Terhi (toim.) 2005. *Kaupungin nimet*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ainiala, Terhi, Minna Saarela & Paula Sjöblom 2012. *Names in focus*. Englanninkielinen käännös Leonard Pearl. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Aminev ут. 2010 = Аминев С.Н., В. И. Горемычкин, С. А. Бескончина, А. А. Володина, Ю. В. Визильтер, А. В. Бондаренко, О. Ю. Мансурова, А. Хромушина, В. Ю. Максимов, Т. Н. Мусаева, А. М. Мусатов, А. Е. Штыковский, Н. Ж. Силаев, В. А. Галактионов, Н. Антонец, С. В. Елкин, Э. С. Клышинский & О. В. Стрелкович. *Практическая транскрипция личных имен в языках народов мира*. Москва: Наука.

Anttila, Pirkko 2000. *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Hamina: Akatiimi.

Ermolovič 2001 = Ермолович, Д.И. *Имена собственные на стыке языков и культур*. Москва: Р. Валент.

Ermolovič 2009 = Ермолович, Д.И. *Методика межъязыковой передачи имён собственных*. Москва: ВЦП.

Fornalczyk, Anna Danuta 2012. *Translating Anthroponyms*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Fowler, Alastair 2012. *Literary Names. Personal Names in English Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Ingo, Rune 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. Helsinki: WSOY.
- Jyrinki, Erkki 1976. *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jänis, Marja 2010. *Venäjältä suomeksi ja suomesta venäjäksi*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti.
- Kahla, Martti 1988. *Suomalaisten henkilönnimien kyrillinen siirrekirjainnusopas*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kapari, Jaana 2005. *Kohtaamisia tuntemattoman kanssa*. Teoksessa: Kristiina Rikman (toim.) *Suom. huom.* Helsinki: WSOY, 29 – 40.
- Kielikello 6 – 10 [1973 - 1977]. 1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kujamäki, Pekka 2000. *Seitsemän veljeksien saksannokset ja romaanin saksankielinen vastaanotto – kaksi eri maailmaako?* Teoksessa: Outi Paloposki & Henna Makkonen-Graig (toim.) *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus, 199 – 227.
- Formanovskaja 2011 = Формановская, Н. В. *Социокультурное пространство личного имени, или зачем русскому отчество*. Teoksessa: В.В. Красных. *Русский язык в условиях языковой и культурной полифоний*. Москва: Азбуковник, 183 – 195.
- Leino, Antti 2007. *On Toponymic Constructions as an Alternative to Naming Patterns in Describing Finnish Lake Names*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Leppihalme, Ritva 2010. *Realia*. Teoksessa: Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.) *Handbook of Translation Studies Volume 2*. John Benjamins Publishing Company, 126 – 130.
- Mikkonen, Pirjo (toim.) 2008. *Kielitoimiston nimiopas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Nida, Eugene A. 1981. *Meaning across cultures*. New York: Orbis books.
- Nikunlassi, Ahti 2002. *Johdatus venäjän kieleen ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Nečaeva 2011 = Нечаева И. В. *Актуальные проблемы орфографии иноязычных заимствований*. Москва: Издательский центр «Азбуковник».
- Närhi, Eeva-Maria 1996. *Suomalaista sukunimikäytäntöä*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Edita.
- Puurtinen, Tiina 2000. *Lastenkirjallisuuden kääntäminen: normit, luettavuus ja ideologia*. Teoksessa: Outi Paloposki & Henna Makkonen-Graig (toim.) *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus, 106 – 131.
- Saarinen, Sari 2001. *Kotieläintennimityksiä ahvenanmaalaisissa paikannimissä*. Teoksessa: Kaija Mallat, Terhi Ainiala & Eero Kiviniemi (toim.) *Kieli 14. Nimien maailmasta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 33 – 50.
- Sanford, Anthony J. 1999. *Word meaning and discourse processing*. Teoksessa: Simon Garrod & Martin Pickering (toim.) *Language processing*. East Sussex: Psychology Press, 301 – 334.

Schogt, Henry G. 1988. *Linguistics, Literary Analysis, and Literary Translation*. Toronto: University of Toronto Press.

Smith, Frank 1973. *Psycholinguistics and Reading*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Stump, Jordan 1988. *Naming and unnaming*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Valgina ym. 2008 = Валгина Н. С., Д. Э. Розенталь & М. И. Фомина. *Современный русский язык*. Москва: «Логос».

Vilkuna, Kustaa 1976. *Etunimet*. Helsinki 2005: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Vinogradov 1978 = Виноградов, В.С. *Лексические вопросы перевода художественной прозы*. Москва: Издательство Московского университета.

Vlahov & Florin 2009 = Влахов, С.И. & Флорин, С.П. *Непереводимое в переводе*. Москва: Р. Валент.

Elektroniset lähteet

Barribeau, Paul, Bonnie Butler, Jeff Corney, Megan Doney, Jennifer Gault, Jane Gordon, Randy Fetzer, Allyson Klein, Cathy Ackerson Rogers, Irene F. Stein, Carroll Steiner, Heather Urschel, Theresa Waggoner & Mike Palmquist 2005. *Survey Research. Writing@CSU*. Colorado State University Department of English. Saatavissa: <http://writing.colostate.edu/guides/guide.cfm?guideid=68> [viitattu 14.12.2012].

Bernstein 1998 = Бернштейн, И. *Иностранная литература*. Saatavissa: <http://www.factorname.ru/index.php?option=content&task=view&id=267> [viitattu 3.1.2013].

Florin 1983 = Флорин, С. П. *Муки переводческие*. Saatavissa: <http://translatorslair.com/files/Muki-perevodcheskie-Florin.pdf> [viitattu 3.1.2013].

Каркова 2004 = Каркова С. Ю. *Перевод личных имен и реалий в произведении ДЖ. Ролинг "Гарри Поттер и тайная комната"*. Вестник ВГУ. Saatavissa: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2004/01/karkova.pdf> [viitattu 3.1.2013].

Korpela, Jukka 2005. *Siirtokirjoitus (translitterointi ja transkriptio) ja sen suomalaiset käytännöt*. Saatavissa: <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielet/siirtokirjoitus.html#suom-kri> [viitattu 3.1.2013].

Reformatskij 1960 = Реформацкий А. А. *Практическая транскрипция иноязычных иностранных имен*. Известия Академия наук СССР. Saatavissa: <http://feb-web.ru/feb/izvest/1960/06/606-529.htm> [viitattu 3.1.2013].

Trochim, William M. 2006. *Survey Research. Research Methods Knowledge Base, 2nd Edition*. Saatavissa: <http://www.socialresearchmethods.net/kb/survey.php> [viitattu 14.12.2012].

LITTEET

Транскрипция финских имен собственных

Как долго вы изучали финский язык? _____

I Выберите лучший вариант. Объясните, почему выбрали именно этот вариант.

1. Pentti   а) Пентти   б) Пенти

Почему _____

2. Yrjö   а) Юрье   б) Юрьё   в)Юрьё   г) Йрьё

Почему _____

3. Väinö   а) Вайнё   б) Вайне   в) Вайно

Почему _____

4. Räijänne   а) Пяйяанне   б) Пяййяанне   в) Пяяннэ

Почему _____

5. Huvinkää   а) Хювинкяя   б) Хювинкяа   в) Хювинкээ

Почему _____

6. Siiri   а) Сийри   б)Сири

Почему _____

7. Puusaari   а)Пуусаари   б) Пуусари

Почему _____

8. Äänislinna   а) Яанислинна   б) Ээнислинна

Почему _____

9. Jere   а) Йере   б)Ере

Почему _____

10. Lemmenjoki   а) Лемменьйоки   б) Лемменьоки   в) Лемменьйоки
г) Лемменйоки   Почему _____

11. Töölö   а) Тёёлё   б) Тёолё   в) Тёло

Почему _____

12. Äyräpää   а) Эуряпяя   б) Яуряпяя   в) Яйряпяя

Почему _____

13. Tuupe   а) Тюуне   б) Тюуне

Почему _____

II Напишите, пожалуйста, исходную форму всех выделенных слов. (по-фински)

1. Полковник Кемпайнен принес извинения.
2. Эльза Таавитсайнен вступила в переписку с Алвари Курккиовуолио из Киттиля.
3. Ханникайнен продолжал свои долгие рассуждения о президенте Кекконене.
4. На Новый год Ватанен вместе с Лейлой вернулся из Турку в Хельсинки.
5. Ойва Юнтунен решил сделать пробный круг по Юха-Вайнан Ма.
6. В Лаппеенранте собирались взять с собой кондитершу Эмми Ланкинен.

III Напишите, пожалуйста, исходную форму имен собственных. (по-фински)

1. Тюуне	2. Кярккяйнен	3. Нильсия
4. Яри	5. Сорьонен	6. Пиексамяки
7. Яакко	8. Мяки-Ваула	9. Энонтекиё
10. Райя	11. Нююссёнен	12. Сярьессало
13. Юкка	14. Элсинен	15. Симойоки
16. Куопсуоя	17. Юнтунен	18. Сиеттелёселькя
19. Пирьо	20. Мюллюля	21. Палохейня

IV Как вы транскрибировали бы эти финские имена?

1. Kiihtelysvaara

2. Jenni

3. Saarimäki

4. Ylistaro

5. Jussi

6. Ylppö

7. Yrjölä

8. Siimes

9. Elmo

10. Rääseikköinen

11. Leena

12. Pertti

13. Röntteikkösalmi

14. Urjala

15. Ilkka

Транскрипция финских имен собственных с точки зрения переводчика и читателя

Transkripcija finskih imen sobstvennyh s točki zrenija perevodčika i čitatelja

Suomalaisten erisnimien transkriptio kääntäjän ja lukijan ongelmana

Tiina Hannele Tahvanainen

Pro gradu -tutkielma

Itä-Suomen yliopisto

Filosofinen tiedekunta

Vieraat kielet ja käännöstiede

Venäjän kieli ja kääntäminen

Toukokuu 2013

СОДЕРЖАНИЕ

1 ВВЕДЕНИЕ.....	3
2 ОСОБЕННОСТИ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ.....	3
3 ПЕРЕДАЧА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ В ПЕРЕВОДЕ.....	4
4 ОПРОС.....	5
5 АНАЛИЗ МАТЕРИАЛА.....	5
6 ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	7

ЛИТЕРАТУРА

1 ВВЕДЕНИЕ

Цель настоящей работы – исследование транскрипции финских имен собственных с помощью опроса русскоязычных читателей. Хорошая транскрипция – это важно не только для носителей имени, но и для переводчиков, которые преодолевают межкультурные барьеры, для и читателей. С помощью этого опроса мы стараемся узнать, что русские читатели считают хорошей транскрипцией. В переводах употребляется много различных принципов транскрипции, и иногда эти правила также нарушаются. Это связано с тем, что ни одна из норм транскрипции не является стабилизированной.

Имена собственные играют большую роль, и для носителей имени, и для писателей, которые придумали их. Поэтому очень важно, чтобы имена передавались на иностранном языке корректно. Но так бывает не всегда, и результатом ненормальной транскрипции являются разночтения и трудности в опознании оригинальной формы имени.

Чтобы достигнуть устоявшейся транскрипции, надо подробно изучать правила транскрипции. Стабилизированная транскрипция облегчила бы общение, потому что тогда не надо было бы при каждом имени придумать транскрипцию снова.

2 ОСОБЕННОСТИ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ

Особые свойства имени собственного можно увидеть легче, сравнивая его с нарицательным именем. Имена собственные (в дальнейшем – ИС) отличаются от нарицательных имен, потому что невозможно знать названия всех людей и географических объектов и т.д. Некоторые ИС известны только в каком-то кругу носителей языка, или в какой-то сфере общения. Из-за этого ИС оказались как бы на периферии языковой системы. (Ермолович 2001: 10.)

Имена собственные имеют формальную и содержательную стороны, как и нарицательные имена. Но у них есть разная функция и семантика. Д. И. Ермолович (2001: 8) отмечает, что у ИС и нарицательных имен есть разный характер номинации. Номинация – это связь между формой и содержанием словесного знака. Имена нарицательные обладают классифицирующей номинацией, то есть они обозначают некоторое множество похожих предметов. А ИС выполняют функцию индивидуализирующей номинации. Они служат для особого, индивидуального обозначения предмета независимо от описываемой ситуации и без

обязательных уточняющих определений. Предмет, обозначаемый именем собственным – это носитель имени, или референт.

Что считать значением имени собственного? Обычно, когда говорят о значении ИС, не имеют в виду лексического значения ИС, а имеют в виду значения, которые связаны со свойствами референта (Форнальчик 2012: 55). Некоторые исследователи считают, что у имени собственного нет значения, поэтому у разных людей может быть одно и то же имя. В этом исследовании мы рассмотрим аутентичные имена и книжные имена. Если у имен собственных есть прямое значение, перевести такое имя возможно. Но обычно транскрибируются такие имена, у которых нет ясного значения, то есть аутентичные имена.

3 ПЕРЕДАЧА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ В ПЕРЕВОДЕ

Сегодня транскрипция является самым популярным способом передачи иноязычных имен на русском языке. Обычно употребляются методы практической транскрипции. Практическая транскрипция – это компромисс между транскрипцией и транслитерацией. С помощью практической транскрипции передаются графемы исходного языка на графемах принимающего языка, с учетом того, как эти графемы произносятся в разных ситуациях. (Аминев 2010: 15.) Практическая транскрипция вызывает трудности, потому что фонемные системы языков так далеки друг от друга. Поэтому трудно транскрибировать также финские имена. В русском языке нет прямых соответствий, например, для финских звуков *y*, *ä* и *ö*. И все-таки эти буквы можно передать с помощью правил транскрипции. Существует несколько правил транскрипции, и в этом исследовании рассматривается более подробно инструкция Мартти Кахла и Игоря Вахроса 1977, правила Мартти Кахла 1988 и правила Д. И. Ермоловича 2001. Иногда переводчики не следуют этим правилам.

Согласно С. И. Влахову и С. П. Флорину (2009: 218), переводчик должен следовать правилам транскрипции, когда он передает новое имя. Но переводчик может отклониться от правил транскрипции в той ситуации, когда транскрибированное имя похоже на какое-то другое слово в принимающем языке. Важно, что имя всегда обозначает одного и того же референта в каждой языковой среде. Также возможно отклониться от правил транскрипции, если есть вероятность того, что читателю перевода слишком трудно произнести и заметить транскрибированное имя. Но, с другой стороны, некоторые исследователи считают, что иноязычное имя должно звучать странно (Найда 1981: 34). С помощью транскрипции

сохраняется культурный облик имени собственного. Также поэтому очень важно стремиться к удачной транскрипции.

4 ОПРОС

Мы опросили 34 русскоязычных студента университета Восточной Финляндии, и ПетрГУ и коммунального колледжа региона Йоэнсуу с целью выяснить их мнения о транскрипции финских имен собственных. Время изучения ими финского языка варьируется от 1 месяца до 19 лет. В опросе ставились четыре задачи. В первой задаче людям надо было выбрать подходящую транскрипцию для финских имен среди нескольких вариантов. Варианты были транскрибированы согласно разным правилам транскрипции, но некоторые имена нарушали эти правила.

Во второй задаче людям надо было написать исходную форму всех транскрибированных в предложении имен. В третьей задаче надо было написать исходную форму отдельных имен собственных. В задаче номер четыре студентам надо было самим транскрибировать финские имена.

С помощью этих задач мы хотели узнать, работают ли правила транскрипции, и какое правило, по мнению читателя, является самым удачным. Также мы хотели узнать, как можно было бы улучшить правила транскрипции.

5 АНАЛИЗ МАТЕРИАЛА

Благодаря довольно большому количеству отвечающих студентов, мы можем сделать выводы о правилах транскрипции. Студенты выбирали варианты, которые согласуются с правилами транскрипции, чаще, чем варианты, которые нарушают правила транскрипции. В опросе принимали во внимание особо те финские буквы и буквосочетания, в транскрипции которых есть проблемы. Ими являются двойные согласные и транскрипция буквы *l*, также проблематичными являются дифтонги, оканчивающиеся на *i* (*ai, ei, oi, ui, äi, öi*), сочетания с йота (*ja, je, jo, ju, jä, jö*), двойные гласные, и особенно *ee, ii, уу, ää* и *öö*, а также их краткие формы.

Согласно ответам, русские читатели предпочитают, когда финские двойные согласные передаются двумя русскими буквами. Например, 27 из 34 отвечающих хотели транскрибировать имя *Pentti* в форме *Пентти*. Они сказали, что эта форма соответствует оригиналу. Хотя такая форма не является типичной для русской орфографии, двойные согласные надо сохранять, чтобы референт или значение имени не изменились.

Транскрипция буквы *j* зависит от того, в какой части имени она находится. Согласно ответам большинства студентов, сочетание *ja* передается в форме *я*, если оно находится после гласного или в начале имени, например, *Яри*. Иногда студенты принимают букву *я* за финскую букву *ä* или *jä*. Это сложно, потому что букву *я* можно употреблять тоже в этих ситуациях. Если *ja* находится после согласного, его надо транскрибировать в форме *ья*. Когда надо было транскрибировать имя *Urjala*, только 14 из 29 студентов действовали согласно правилам и употребляли форму *Урьяля*. Некоторые считают, что лучше подходит форма *йа*.

Проблематичным является сочетание *je*, потому что в опросе его очень редко транскрибировали согласно правилам (*e*, когда сочетание находится в начале имени). Вместо него хотели употреблять форму *йе*, например, писали *Йере* в 26 из 34 случаев. По словам студентов, буква *й* лучше передает финскую букву *j*.

Для сочетания *jo* в правилах транскрипции дается много вариантов. Если оно находится в начале имени или после гласного, формой транскрипции является *йо*. А если оно находится после согласного, форма может быть *ьо*, *ью* или *йо*. Самой популярной из этих форм является *йо*, которую рекомендовал Мартти Кахла в 1988 году.

Сочетание *ju* передается в форме *ю*, если оно находится в начале имени или после гласного, и в форме *ью*, если оно находится после согласного. Большинство узнает сочетание *ju* с помощью этих форм, но некоторые путают *ю* с финскими буквами *u* и *ju*. Поэтому иногда хотят транскрибировать *ju* по-другому, например, употреблять форму *йу* или *йю*.

Согласно опросу, сочетание *jä* передается, прежде всего, в форме *я* (после гласного), как рекомендуют Кахла и Вахрос в 1977 году и Д. И. Ермолович. Сочетание *jö* передается по-разному в разных правилах транскрипции. Если оно находится в начале имени или после гласного, согласно инструкции Кахла и Вахроса 1977 и Кахла 1988 употребляется *йё* и по Ермоловичу *ё*. Если он находится после согласного, по Ермоловичу, Кахла и Вахросу употребляется форма *ьё*, и согласно инструкции Кахла 1988 употребляется *йё*. Когда надо

было выбрать транскрипцию для имени *Yrjö*, 32 из 34 выбрал форму Ермоловича и Кахла и Вахроса *Юрьё*. Только один выбрал форму *Юрье*, которая нарушает правила транскрипции, но иногда ее можно видеть в переводах.

Транскрипция дифтонгов тоже является довольно сложной. Хотя рекомендуется, что при передаче дифтонгов, соответствием для буквы *i*, употребляется буква *й*, русские читатели часто путают ее с финской буквой *j*. В транскрипции читатели сами употребляют букву *и*.

По результатам опроса русские читатели хотят, чтобы финские двойные гласные транскрибировали бы соответственно двумя русским гласными. Так передается корректно произношение и форма оригинального финского имени. Читатели хотят транскрибировать двойное гласное *ee* чаще всего в форме *ее*, а не в форме *еэ*, как рекомендуется. Большинство читателей транскрибировали *ii* в форме *ии*, как рекомендует Ермолович. Двойные гласные *uu*, *ää* и *öö* транскрибируются в большинстве случаев согласно инструкции Кахла и Вахроса в формах *юю*, *яя* и *ёё*.

Согласно ответам читателей, буква *u* чаще всего транскрибируется в форме *ю*. По некоторым правилам, букву *ä* можно в начале имени передать в форме *э*. Эта форма не нравится всем читателям, и они хотят употреблять также в начале имени букву *я*. Большинство читателей передает букву *ö* в форме *ё*. В переводах можно видеть варианты *о* и *е* для буквы *ö*, но читатели употребляли их значительно меньше. Такие варианты также затрудняют идентификацию оригинальной формы имени.

6 ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Результаты опроса показывают, что правила транскрипции выполняют свою задачу довольно хорошо. Читатели выбирали инструкции Ермоловича почти так же часто, как правила Кахла и Вахроса 1977, хотя эти правила отличаются друг от друга. Инструкция Мартти Кахла 1988 не была такой популярной, как другие инструкции. Но можно сказать, что у каждого правила есть свои хорошие стороны. С другой стороны, ни одного из правил не употребляли регулярно. Вероятно, удачной транскрипцией, по мнению русских читателей, было бы смешение разных правил транскрипции, и некоторые буквы надо было бы транскрибировать, нарушая правила.

Читатели думают о таких же моментах в передаче имени собственного, как и его исследователи. И читатели, и исследователи считают важным, что оригинальная форма имени сохраняется при транскрипции. Исследователи считают, что транскрибированное имя не должно быть слишком сложным для читателя. Иногда читатели отмечали, что некоторые транскрибированные имена было трудно читать. Хотя читатели критиковали имена, транскрипция которых нарушает правила русской орфографии, они понимали, что эти имена соответствуют правилам транскрипции. С помощью таких имен читатели все-таки узнали оригинальную форму имени.

Хотя ни одно из правил транскрипции не являлось полностью удачным, транскрипцию финских имен собственных можно было бы развивать с помощью ответов читателей. В конце концов, это именно читатели, кому предстоит узнать иноязычное имя с помощью транскрипции. Эту тему было бы важно исследовать подробнее, и этому способствовало бы увеличение количества объектов исследования.

ЛИТЕРАТУРА

Материал исследования

Куломаа, Юкка. 2006. *Финская оккупация Петрозаводска 1941–1944*. Перевод: Ю.М. Килин. Петрозаводск: А. Н. Ремизов.

Паасилинна, Арто. 2006. *Год зайца*. Перевод: И. Урецкий. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Паасилинна, Арто. 2001. *Лес повешенных лисиц*. Перевод: С. Зайкова. Издательство Независимая Газета.

Паасилинна, Арто. 2008. *Нежная отравительница*. Перевод: Е. Хохлова. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Паасилинна, Арто. 2006. *Очаровательное самоубийство в кругу друзей*. Перевод: А. Воронкова. Москва: Издательство Ольги Морозовой.

Хотакайнен, Кари. 2004. *Улица оконная*. Перевод: И. Урецкий. Санкт-Петербург: Азбука.

Hotakainen, Kari. 2002. *Juoksuhaudantie*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto. 1983. *Hirtettyjen kettujen metsä*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto. 1990. *Hurmaava joukkoitsemurha*. Helsinki: WSOY.

Paasilinna, Arto. 1975. *Jäniksen vuosi*. Espoo: Weilin+Göös.

Paasilinna, Arto. 1988. *Suloinen myrkyneittäjä*. Helsinki: WSOY.

Литература

Аминев С.Н., В. И. Горемычкин, С. А. Бескончина, А. А. Володина, Ю. В. Визильтер, А. В. Бондаренко, О. Ю. Мансурова, А. Хромушина, В. Ю. Максимов, Т. Н. Мусаева, А. М. Мусатов, А. Е. Штыковский, Н. Ж. Силаев, В. А. Галактионов, Н. Антонец, С. В. Елкин, Э. С. Клышинский & О. В. Стрелкович 2010. *Практическая транскрипция личных имен в языках народов мира*. Москва: Наука.

Бернштейн, И. 1998. *Иностранная литература*. Р/Д: <http://www.factorname.ru/index.php?option=content&task=view&id=267> [ссылка на источник 3.1.2013].

Валгина, Н. С., Д. Э. Розенталь & М. И. Фомина 2008. *Современный русский язык*. Москва: «Логос».

Виноградов, В.С. 1978. *Лексические вопросы перевода художественной прозы*. Москва: Издательство Московского университета.

Влахов, С.И. & С.П. Флорин 2009. *Непереводимое в переводе*. Москва: Р. Валент.

Ермолович, Д.И. 2001. *Имена собственные на стыке языков и культур*. Москва: Р. Валент.

Ермолович, Д.И. 2009. *Методика межъязыковой передачи имён собственных*. Москва: ВЦП.

Капкова, С. Ю. 2004. *Перевод личных имен и реалий в произведении ДЖ. Ролинг "Гарри Поттер и тайная комната"*. Вестник ВГУ. Р/Д: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2004/01/kapкова.pdf> [ссылка на источник 3.1.2013].

Нечаева, И. В. 2011. *Актуальные проблемы орфографии иноязычных заимствований*. Москва: Издательский центр «Азбуковник».

Реформацкий, А.А. 1960. *Практическая транскрипция иноязычных иностранных имен*. Известия Академия наук СССР. Р/Д: <http://feb-web.ru/feb/izvest/1960/06/606-529.htm> [ссылка на источник 3.1.2013].

Флорин, С. П. 1983. *Муки переводческие*. Р/Д: <http://translatorslair.com/files/Muki-renevodcheskie-Florin.pdf> [ссылка на источник 3.1.2013].

Формановская, Н. В. 2011. *Социокультурное пространство личного имени, или зачем русскому отчество*. В книге: Красных, В.В. *Русский язык в условиях языковой и культурной полифоний*. Москва: Азбуковник, 183-195.

Ainiala, Terhi (ред.) 2005. *Kaupungin nimet*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ainiala, Terhi, Saarelma Minna & Sjöblom Paula. 2012. *Names in focus*. Перевод на английский язык Leonard Pearl. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Anttila, Pirkko. 2000. *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Hamina: Akatiimi.

Barribeau, Paul, Bonnie Butler, Jeff Corney, Megan Doney, Jennifer Gault, Jane Gordon, Randy Fetzer, Allyson Klein, Cathy Ackerson Rogers, Irene F. Stein, Carroll Steiner, Heather Urschel, Theresa Waggoner & Mike Palmquist 2005. *Survey Research. Writing@CSU*. Colorado State University Department of English. Р/Д: <http://writing.colostate.edu/guides/guide.cfm?guideid=68> [ссылка на источник 14.12.2012].

Fornalczyk, Anna Danuta 2012. *Translating Anthroponyms*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Fowler, Alastair 2012. *Literary Names. Personal Names in English Literature*. Oxford: Oxford University Press.

Ingo, Rune 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen Johdatusta käännöstieteeseen*. Helsinki: WSOY.

Jyrinki, Erkki 1976. *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Jänis, Marja 2010. *Venäjältä suomeksi ja suomesta venäjäksi*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti.

Kahla, Martti 1988. *Suomalaisten henkilönnimien kyrillinen siirrekirjainnusopas*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kapari, Jaana 2005. *Kohtaamisia tuntemattoman kanssa*. В книге: Rikman, Kristiina (ред.) *Suom. huom.* Helsinki: WSOY, 29-40.

Kielikello 6-10 [1973 - 1977]. 1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Korpela, Jukka 2005. *Siirtokirjoitus (translitterointi ja transkriptio) ja sen suomalaiset käytännöt*. P/Д: <http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/kielet/siirtokirjoitus.html#suom-kri> [ссылка на источник 3.1.2013].

Leino, Antti 2007. *On Toponymic Constuctions as an Alternative to Naming Patterns in Describing Finnish Lake Names*. Helsinki: Finnish Literature Society.

Leppihalme, Ritva 2010. *Realia*. В книге: Gambier, Yves & van Doorslaer Luc (ред.) *Handbook of Translation Studies Volume 2*. John Benjamins Publishing Company, 126-130.

Mikkonen, Pirjo (ред.) 2008. *Kielitoimiston nimiopas*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Nida, Eugene A. 1981. *Meaning across cultures*. New York: Orbis books.

Nikunlassi, Ahti 2002. *Johdatus venäjän kieleen ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Finn Lectura.

Närhi, Eeva-Maria 1996. *Suomalaista sukunimikäytäntöä*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Edita.

Puurtinen, Tiina 2000. *Lastenkirjallisuuden kääntäminen: normit, luettavuus ja ideologia*. В книге: Outi Paloposki & Henna Makkonen-Graig (ред.) *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus, 106 – 131.

Saarinen, Sari 2001. *Kotieläintennimityksiä ahvenanmaalaisissa paikannimissä*. В книге: Mallat, Kaija, Ainiala Terhi & Kiviniemi Eero (ред.) *Kieli 14 Nimien maailmasta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 33-50.

Sanford, Anthony J. 1999. *Word meaning and discourse processing*. В книге: Garrod, Simon & Pickering Martin (ред.) *Language processing*. East Sussex: Psychology Press, 301-334.

Schogt, Henry G. 1988. *Linguistics, Literary Analysis, and Literary Translation*. Toronto: University of Toronto Press.

Smith, Frank 1973. *Psycholinguistics and Reading*. Holt, Rinehart and Winston.

Stump, Jordan 1988. *Naming and unnamng*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Trochim, William M. 2006. *Survey Research. Research Methods Knowledge Base, 2nd Edition*. P/Д: <http://www.socialresearchmethods.net/kb/survey.php> [ссылка на источник 14.12.2012].

Vilkuna, Kustaa 1976. *Etunimet*. Helsinki 2005: Kustannusosakeyhtiö Otava.